

Iz vsebine:

Aktualno

Jubileji

Iz aktivnosti naših organizacij

V središču: Ženske med NOB

Spomini

Preberi in daj
NAPREJ!

Vsebina

UVODNIK	3
AKTUALNO	4
Domoljubje je pravica vsakega izmed nas	4
Okrogla miza Vnovičen vzpon nacizma in fašizma	5
Vnovičen vzpon nacizma in fašizma v Srbiji	6
Baza 20: Naš ponos že 80 let	7
Izobraževanje praporščakov	9
Delegacija ZŠAS položila venec pri spomeniku NOB na Cvibljju	10
80-letnica ustanovitve 15. partizanske udarne divizije	11
Minister Šarec na Cvibljju: "Brez narodnoosvobodilnega boja ne bi bili danes, kjer smo."	12
Mesto Moskva prispevalo sredstva za obnovo in vzdrževanja spomenika na Cvibljju	13
ZB za vrednote NOB - prejemnica zahvale za ohranjanje spominskih obeležij NOB	14
O odnosu do spominskih obeležij NOB	14
JUBILEJI	16
Ob 80-letnici ustanovitve Levstikove brigade	16
Veliki Rigelj - zbirališče prve partizanske igralske skupine	18
Veseli veter	19
Ljubezenske V	19
Slovenske partizanske radijske delavnice (SPARD) v Mašlju pri Črmošnjicah (1944-1945)	20
80. obletnica tragičnih dogodkov v velikem Podljubnu	22
80 let od zločina na Prisojni poti	23
IZ AKTIVNOSTI NAŠIH ORGANIZACIJ	25
Obisk ruske federacije v Gabrju	25
Letos smo se odpeljali v Trebnje	26
Ekskurzija na Kočevsko	26
Tradicionalni pohod na Drganc	27
Uredili smo spominski park pri spomeniku NOB na Cvibljju	28
Obnovljen spomenik neznanemu borcu	29
Spominski pohod do grobišča v Šentjoštu	29
Spominska slovesnost na Ruperč Vrh	30
Spominska slovesnost ob dnevu mrtvih v Mirni Peči	31
Spominski pohod in proslava na Bučki	31
Spominska svečanost, posvečena padlim borcem IV. bataljona Udarne brigade Ivana Cankarja, Marof	33
V SREDIŠČU	34
Prvi kongres žensk v Sloveniji v Dobrniču 1943	34
100-letnica rojstva narodne herojinje Marije Šilc - Majde	40
Narodna herojinja Milka Šobar - Nataša	41
Zora Rupena - Katja	42
Mara Rupena Osolnik	43
Dr. Slavka Becele Ranković - od Zagrada do Beograda	46
Antonija Ivanež: Bratje	46

Tončkinih 100 let	47
SPOMINI	49
Ena izmed mnogih zgodb - Andrej Mišo Andrijanič	49
Taborišče je bilo njen prvi dom	50
Spominski dan občine Dolenjske Toplice	52
Vnukinji Andreji je uspelo	53
POSLOVILI SO SE	55
Milan Marn	55
Franci Jarkovič	55
Dragica Bobič	56
Milorad Milošević	56
Franc Bohte	56
Franc Kastelic	57
Milan Kranjc	57
VABILO K BRANJU	59
Bogdan Osolnik: Z ljubeznijo skozi surovi čas	59
Ladislava Becele Ranković: Življenje z Leko. Spomini slovenske partizanke	60
OBVESTILA	61
Napovednik dejavnosti ZB za vrednote NOB Novo mesto (januar 2024-junij 202)	62
Posvet predstavnikov spominskih partizanskih enot	63
Volitve 2023 v organe upravljanja in delovna telesa Zveze združenj borcev za vrednote NOB	64
Napovednik pomembnejših prireditev in proslav v letu 2024 na Dolenjskem in v Beli krajini	66
Heda Kastelic: Vstaja zarja svobode	68

Uvodnik

Spoštovane tovarišice in tovariši,

konec leta 2023 bomo dočakali z novo številko našega glasila Naprej, ki bo že šesto po vrsti. Naj spomnim, da je prva številka glasila izšla aprila 2021, nato pa smo praviloma vsake pol leta oziroma dvakrat letno izdali novo številko. Prav je, da se nekoliko ozremo nazaj in predstavimo nekaj ključnih in zanimivih informacij o preteklih izdajah.

Prva številka je imela 52 strani, druga 64 strani, tretja 60 strani, četrta 68 strani in peta 76 strani. Ugotovimo lahko, da je število strani od prve številke naraslo kar za 46 odstotkov. V povprečju je imel vsak izvod glasila 64 strani, vse izdaje pa so bile v enaki nakladi, in sicer 1.100 izvodov.

Prepričan sem, da se velja spomniti tudi osrednjih tem vsake številke oziroma rubrike V središču. Začeli smo s partizanskimi bolnicami v Kočevskem rogu in v drugi številki nadaljevali z izobraževanjem v boju za svobodo oziroma partizanskim šolstvom. V tretji številki smo obravnavali poezijo upora v narodnoosvobodilnem boju, v četrti številki pa spomenike NOB kot del naše kulturne dediščine. V letošnji spomladanski izdaji smo se spomnili holokavstva, katerega dan spomina obeležujemo 27. januarja.

Tudi pri izbiri gostujočega peresa, ki objavlja v rubriki Aktualno, smo imeli cenjene in zanimive avtorje. Čast napisati svoje misli v prvi številki je imela novinarka Dragana Trivundža Tomanić, ki je aktualen čas opisala v članku z naslovom Nemogoče je mogoče. V drugi številki je gostoval Nenad Prokić, dramatik, profesor na Univerzi za umetnost v Beogradu, režiser in nekdanji politik. V svojem prispevku se je dotaknil stanja v družbah, nastalih na področju nekdanje skupne države, trideset let kasneje. V tretji izdaji glasila je za pero prijel Milan Brglez, nekdanji predsednik državnega zbora Republike Slovenije in poslanec v Evropskem parlamentu. Ker je bil ravno čas volitev, je nagovoril naše bralce z naslovom Imamo privilegij, da branimo svobodo in demokracijo na volitvah. Četrto številko je s svojim razmišljanjem o novi svetovni ureditvi obogatil Uroš Lipušček, dolgoletni dopisnik RTV Slovenija iz ZDA in Kitajske ter odličen poznavalec mednarodne politike. V zadnji številki glasila, ki je izšla letos junija, je na kratko o zgodovini in propagandi pisal Martin Premk, zgodovinar, član predsedstva ZZB za vrednote NOB Slovenije in poslanec v državnem zboru Republike Slovenije. Prepričan sem, da bomo tudi v prihodnje v rubriki Aktualno gostili uveljavljene in zaželenе goste.

Velja omeniti tudi naše intervjuvance, in sicer Branko Bukovec, častno občanko Mestne občine Novo mesto, generala v pokoju Lada Kocijana, Terezijo Korošec Potočar, sekretarko našega Združenja, in Anastazijo ter Vladimirja Putkina iz Rusko-slovenskega poslovnega kluba iz Moskve.

Ko takole opisujemo oz. na kratko povzemamo pretekle številke oziroma izdaje, moram posebej izpostaviti glavno urednico in lektorico ter idejno vodjo in gonilno silo našega glasila, Jožico Jožef Beg. Brez nje glasila zagotovo ne bi bilo, še najmanj pa ne na tako visoki ravni. Prav je, da ji v uvodniku te izdaje izrazimo zahvalo.

Zahvaliti se moramo tudi podjetju Krka, d. d., Novo mesto, ki nam je prispevalo finančna sredstva za izdajo te številke glasila, ki je pred vami. Kot vedno so se tudi tokrat odzvali na našo prošnjo za pomoč pri izvedbi naših aktivnosti.

Prepričan sem, da vas tudi aktualna številka glasila ne bo razočarala in da boste v njej našli zanimive teme, novice in informacije ter standardne vsebine iz ostalih rubrik, kot so Iz aktivnosti naših organizacij, Spomini, Vabilo k branju itd. Naj spomnim, da je glasilo namenjeno vsem vam, članom našega Združenja, kakor tudi vsem, ki jih tovrstne vsebine zanimajo. Ko ga boste prebrali, se spomnite slogana na naslovnici »Preberi in daj naprej«. Tudi s pomočjo glasila prenašamo in ohranjamo vrednote NOB ter se borimo proti potvarjanju zgodovine. Vabljeni ste, da s svojimi prispevki oblikujete naslednje številke glasila.

Ob koncu iztekajočega leta se vsem članom ZB za vrednote NOB Novo mesto zahvaljujem za vaše delo, prispevke in podporo naši organizaciji ter vam in vsem vašim bližnjim v prihajajočem letu 2024 želim veliko zdravja, miru, sreče in zadovoljstva.

Foto: Ladislav Zupančič

Tovariško vas pozdravljam.

Dušan Černe,

predsednik ZB za vrednote NOB Novo mesto

Marjan Šarec, minister za obrambo

Domoljubje je pravica vsakega izmed nas

Zgodovina naše domovine Slovenije je tragična in hkrati veličastna, saj je slovenski narod zlasti v 20. stoletju žrtvoval mnoga življenja za to, da lahko danes živimo v miru, v svoji državi, da praznujemo svoje praznike in da lahko govorimo slovensko. Narodnoosvobodilni boj je bil boj za svoj narod, za svojo zemljo in zato častno dejanje.

Žal celotna zgodovina človeštva ni zgodovina miru in sožitja, temveč je zgodovina vojn, zavojevanja velikih sil nad malimi narodi, okupacij in teženj, kako prevladati drug nad drugim. Človeštvo se je iz zgodovine doslej bore malo naučilo, saj sta krutost in tragika vojne tudi danes del vsakdana mnogih ljudi po svetu. Vsaka vojna povzroči žrtve in hudo trpljenje ljudi.

Slovenija ni izolirana pred raznovrstnimi varnostnimi grožnjami, kajti svet je postal globalna vas – vse, kar se zgodi v bližnji ali daljni okolici, vpliva tudi na našo varnost, ki pa je krhka dobrina. Država, ki se zaveda, da sta nacionalnovarnostni in obrambni sistem sveta stvar, lahko uspešno preprečuje vse možne nevarnosti. Nobena država se ne more zanašati, da se ji ne more nič zgoditi. Zato potrebujemo obrambni sistem in Slovensko vojsko, ki je varuh naše domovine. V obrambni sistem pa je treba vlagati predvsem takrat, ko živimo v relativnem miru, tako na področju zmogljivosti kot na področju kadrov.

Letos smo sprejeli precej ukrepov oziroma sprememb na področju pridobivanja kadra, ki že dajejo sadove, saj smo z letošnjimi novimi zaposlitvami že do zdaj krepko presegle število

novih zaposlitev v celotnem lanskem letu. S spremembo Zakona o službi v Slovenski vojski smo omogočili zaposlitev kandidatom, ki nimajo končane srednje šole in jo bodo lahko končali med služenjem oziroma zaposlitvijo. Spremenili smo tudi sistem zdravniških pregledov in s tem bistveno skrajšali čas zaposlitvenega postopka. Prav tako smo povečali število udeležencev letnih vojaških taborov za mlade in študente. Vse to pripomore k zaposlitvi v Slovenski vojski v stalni sestavi, pogodbeni rezervni sestavi, ki se je v zadnjem času precej povečala, ali odločitvi za prostovoljno služenje vojaškega roka.

Na Ministrstvu za obrambo spodbujamo tudi sodelovanje akademske in raziskovalne sfere ter gospodarstva in pri tem nudimo pomoč pri potegovanju za sodelovanje pri projektih Evropske unije in Nata ter za posledično večjo prepoznavnost slovenskih podjetij na tujih trgih. Cilj niso le testni izdelki, temveč širša proizvodnja v Sloveniji in posledično delovna mesta z visoko dodano vrednostjo. Ogromno priložnosti je odprtih, tudi mladim bomo s tem omogočili, da ostanejo v Sloveniji.

Slovenska vojska je ena od temeljev slovenske varnosti, varnost pa je temelj razvoja sobivanja in uspešnega razvoja naroda tudi v prihodnje. Slovenska vojska služi našim ljudem. Prav letos poleti se je nazorno pokazalo, kako zelo pomembna je pri ukrepanju in reševanju ob naravnih in drugih nesrečah. Je ponosna naslednica slovenske Teritorialne obrambe, ki nam

je priborila samostojno Slovenijo.

Slovenke in Slovenci smo lahko upravičeno ponosni na to, da smo uresničili lastno, suvereno državo. Ne bi je bilo brez generala Rudolfa Maistra, brez narodnoosvobodilnega boja in brez vojne za samostojno Slovenijo. Zato bom vedno zagovarjal narodnoosvobodilni boj in podpiral veteranske

organizacije, ki skrbijo za ohranjanje spomina na našo junaško preteklost.

Prizadevanje za slovenski narod, za svojo kulturo in jezik je naša dolžnost. Domoljubje ni pravica ali domena desnih strank. Domoljubje je pravica vsakega izmed nas, ki imamo Slovenijo v svojih srcih.

Marjan Šarec, rojen 2. decembra 1977, je po izobrazbi univerzitetni diplomirani igralec. Po študiju na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo je deloval kot samostojni igralec, imitator in novinar. Leta 2010 je bil izvoljen za župana Občine Kamnik in župansko funkcijo opravljal dva mandata. 17. avgusta 2018 je postal predsednik Vlade RS, prvo manjšinsko vlado v zgodovini Slovenije pa je vodil od 13. septembra 2018 do 13. marca 2020. Od leta 2014 do leta 2022 je vodil stranko Lista Marjana Šarca – LMŠ; v aktualni vladi je minister za obrambo.

Okrogla miza Vnovičen vzpon nacizma in fašizma

Združenje borcev za vrednote NOB Novo mesto je 22. maja 2023 v Knjižnici Mirana Jarca v Novem mestu organiziralo okroglo mizo z naslovom Vnovičen vzpon nacizma in fašizma. Dogodek je sicer sledil odlično obiskani lanskoletni novembrski okrogli mizi Ukrajinsko-ruski konflikt.

Na tokratni okrogli mizi so svoje poglede in mnenja predstavili Urška Klakočar Zupančič, predsednica Državnega zbora Republike Slovenije, dr. Martin Premk, zgodovinar in poslanec Svobode v

Državnem zboru RS ter član predsedstva ZZB NOB Slovenije, novinar in publicist Ervin Hladnik Milharčič ter predsednik Građanskog foruma Srbije Zoran Vuletić. Okroglo mizo je vodil Dušan

Černe, predsednik ZB za vrednote NOB Novo mesto.

V razpravi so se udeleženci okrogle mize v polnem atriju knjižnice dotaknili zgodovinskih dejstev in problematike ponovnega oživljanja ter vzpona (neo)nacizma in (neo)fašizma, zelo prisotnima tudi v neposredni soseščini Slovenije, ki ima z obema ideologijama in gibanjema že tako ali tako izjemno hude ter žalostne izkušnje iz preteklosti.

Ocena razpravljavcev je bila, da se tako nacizem in fašizem prebujata, sta glasna in agresivna, iščeta

svoj prostor med mladimi in nezadovoljnimi, vendar je Evropa zgrajena na antifašizmu, ki kljub vsemu prevladuje in je globoko zakoreninjen med večino ljudi. Kljub temu je treba biti previden in moder, da v bližnji prihodnosti vrednote antifašizma ne bi zbledele, dovolile izbris zgodovinskega spomina ter ponudile možnost širše uveljavitve obeh zločinskih ideologij. Od države in politike se pričakuje, da bo zagotovila vse pravne in druge vzvode z namenom preprečevanja oživljanja v drugi svetovni vojni poraženih idej.

Okroglo mizo si lahko ogledate na youtube povezavi:
<https://www.youtube.com/watch?v=nZDCfTFhso&t=18s>

Dušan Černe

Vnovičen vzpon nacizma in fašizma v Srbiji

Antifašizem je najbolj ogrožen na Hrvaškem, kjer se potihoma rehabilitira Neodvisna država Hrvaška, in v Srbiji, ki v politično in družbeno življenje vrača sile, poražene v drugi svetovni vojni. Distanciranje od antifašizma, vsaj kar zadeva Srbijo, se je začelo v prvih dneh tranzicije, ko je prišlo do zavračanja vsega, kar je bilo povezano z bivšim sistemom.

Z zavračanjem »rdečih komunajzarjev« se je začelo tudi omalovaževanje narodnoosvobodilnega boja, saj se ga istoveti s komunizmom.

Z naraščanjem nacionalizma se je skoraj vzporedno začela obnova starih vrednot. Z rušenjem Jugoslavije je režim Slobodana Miloševića udaril na temelje antifašizma. Izbran je nacionalni mit namesto realne zgodovine. Ob soglasju različnih oblasti je prišlo do revizije zgodovine, ki poveljuje srbske zmage ali kalvarije v prvi svetovni vojni, medtem ko je vloga narodnoosvobodilnega boja potisnjena na obrobje. Kaj se lahko pričakuje, ko je v političnem življenju Srbije še kako prisoten četniški novovojvoda Vojislav Šešelj?

V družbo se naseljuje pogubna praksa zgodovinskega revizionizma in rehabilitacije okupatorjevih sodelavcev. Vsi ti negativni trendi so se okrepili po letu 2000, ko je nova oblast

demokratov v Beogradu prenehala obeleževati dan osvoboditve izpod fašizma. Dan osvoboditve Beograda se je začel ponovno proslavljati šele po obisku Putina leta 2019.

Simboli izročila NOB so bili zamenjani s četniškimi, četniško delovanje je opredeljeno kot antifašistično in zato prihaja do zahtev po rehabilitaciji Milana Nedića, pronacističnega kvizlinškega predsednika vlade v času druge svetovne vojne.

Ulice, poimenovane po maršalu Titu ali partizanskih narodnih herojih, so bile preimenovane in nosijo imena kraljevskih dinastij ali drugih likov iz preteklosti. Samo v Beogradu je preimenovano več kot 900 ulic.

Titovi doprski kipi so sistematično odstranjeni, partizanski spomeniki pa prepuščeni propadanju. Nedavno je bilo ponovno uničeno partizansko spominsko pokopališče v Mostarju, nekoč eden od

najbolj monumentalnih antifašističnih spomenikov na Balkanu, kitajski izvajalci del na bodoči avtocesti pa so zrušili spomenik padlim borcem v vasi pri Lučanih. Takšnih primerov je na žalost veliko.

Antifašizem je izgublja bitko, ki jo je pet desetletji pred tem slavno dobil. Celo v osmrtnicah in na pogrebih ni več zvezde peterokrake. Družine se izogibajo identifikaciji z antifašistično stranjo. Neofašisti vse bolj dvigajo glavo. Skrajna kleronacionalistična desnica je v vzponu. Neonacisti s simboli te ideologije se poskušajo skriti za lažnim domoljubjem in srbsko zastavo. Država opušča možnost kaznovanja desnega ekstremizma, kar je razvidno tudi iz nizkega števila

sodnih postopkov.

Ni systemskega negovanja antifašizma in tako mladi v šolah nimajo možnosti slišati o njem, nasprotno pa so istočasno izpostavljeni nacionalizmu, ki neguje sovraštvo do drugih in drugačnih. Kultura spomina je postala selektivna. Brišejo se dejstva in dokumenti. Zakaj se o antifašizmu ne bi učili v šolah?

Medtem ko je antifašizem ponos mnogih držav Evrope, se Srbija zaradi zmage poceni populizma in toksične demagogije od tega oddaljuje. Ko se antifašizem tako negira, neofašizem pa tolerira, dobite družbo, v kateri je pomemben del mladih zastrupljen z idejami skrajne desnice.

Boško Jakšić

Boško Jakšić je priznani novinar in sin generala Pavla Jakšića, legendarnega komandanta 7. banijske divizije na Neretvi in Sutjeski. Kot novinar je bil štipendist Washington Posta, pet let je bil stalni dopisnik Politike iz Kaira in štiri leta iz Rima; urejal je zunanjepolitično rubriko in bil v. d. glavnega urednika Politike. Intervjuval je med drugim Lecha Walenso in objavil knjigo o Izraelu. Je izjemen poznavalec Bližnjega vzhoda. Danes je v pokoju in je pogost gost tujih in srbskih radijskih in televizijskih postaj. Je tudi predsednik političnega odbora Građansko-demokratskog foruma Srbije. Konec maja si je kot gost ogledal okroglo mizo Vnovičen vzpon nacizma in fašizma, ki jo je ZB za vrednote NOB Novo mesto organiziralo v Knjižnici Mirana Jarca v Novem mestu.

Baza 20: Naš ponos že 80 let

Baza 20, najprej imenovana Točka 20, na kateri je bilo od aprila 1943 do decembra 1944 bivališče političnega vodstva slovenskega narodnoosvobodilnega gibanja, dokler se ni preselilo v Črnomelj.

V teh temnih gozdovih v zavetju košatih bukev in mogočnih smrek, kjer je bilo zgrajenih skupno 26 barak, ki so še dandanes skoraj v celoti ohranjene, je živelo in delalo do okoli 180 članov vodstva OF in Centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije. Zaradi izjemnih varnostnih in konspirativnih ukrepov ni bila nikoli odkrita. Danes je še edini na tako skriven način zgrajen in ohranjen sedež vodstva kakega odporiškega

gibanja v Evropi in je pomemben spomenik slovenske državnosti. V celoti ohranjena je zavarovana kot spomenik državnega pomena.

V spomin na vlogo Kočevskega roga med NOB je Pokrajinski svet Zveze borcev za vrednote NOB Dolenjske in Bele krajine pri Bazi 20 organiziral partizanski miting, na katerem se je zbralo več kot 1.000 obiskovalcev. Slavnostni govorec je bil akademik prof. dr. Jože Pirjevec. »Iz Ljubljane so po

padcu Italije prišli na Rog številni intelektualci in umetniki. Še bolj kot prej je Baza 20 postala naša Šparta in naše Atene. Ta spoj izobrazbe, ustvarjalnosti ter oboroženega boja je bil enkraten ne samo v zgodovini odpornišтва jugoslovanskih, temveč tudi evropskih narodov. Neki ameriški agent, ki je bil dolgo časa med našimi partizani, je pravilno zapisal v svojem poročilu nadrejenim, da gredo Slovenci v boj s »puško in knjigo«. Anglež Peter Wilkinson, ki je pozneje postal vodja vseh britanskih tajnih služb, je ugotavljal, da je slovenski upor zaradi svojih značilnosti najpomembnejši dogodek, kar jih je bilo v srednji Evropi od Napoleonovih časov dalje. Milovan Đilas, ki se je konec septembra 1943 udeležil Kočevskega zbora, je v svojih spominih dejal: »Slovenci in njihov boj proti okupatorjem so bili nekaj posebnega. V nobeni jugoslovanski deželi, pri nobenem jugoslovanskem narodu ni bilo take samozavesti, takega navdušenja ob ustvarjanju lastne države.«

Dr. Pirjevec je svoj govor zaključil z besedami: »Ustvarjanje lastne države. Po mojem mnenju je med narodnoosvobodilnim bojem in našo osamosvojitvijo popkovina, kakor je med materinim telesom in porajajočim se otrokom. Brez matere bi otroka ne bilo. Brez OF in njenega boja bi naše države ne bilo. Bi Slovenci kot politični, gospodarski, kulturni osebki sploh obstajali? Rod,

ki je prevzel nase pogum, slavo in križ partizanskega boja, nam je zapustil veliko zgodovinsko dediščino. Ostanimo je vredni in zvesti. Samo tako bomo v Evropi in svetu nekaj veljali. Še bolj pomembno pa je, da bomo veljali v lastni zavesti.« Prisotne sta pozdravila, župan Franci Vovk v imenu Občine Dolenjske Toplice in Borut Likar v imenu Pokrajinskega sveta Združenj

borcev za vrednote NOB Dolenjske in Bele krajine. Na prireditvi je bil prisoten tudi tov. Henrik Dralka, ki je s 96 leti najstarejši član OO ZB NOB Dolenjske Toplice in je kot udeleženec NOB med zadnjimi živimi pričami dogodkov med vojno na našem območju.

Veličasten je bil pogled na praporščake in 1. dolenjski spominski partizanski bataljon, ki so dali še dodaten pomen slovesnosti na Bazi 20 ob njeni 80. obletnici. V kulturnem programu so nastopili trobilni kvintet Policijskega orkestra, recitatorka Terezija Potočar Korošec, sledil pa je še nastop Tržaškega partizanskega pevskega zbora Pinko Tomažič. Zbor sledi verzom narodnega Pinka Tomažiča: »Če so nam že vzeli svobodo, nam pesmi

ne morejo vzeti, če več zatirali nas bodo, več bomo morali pet.« Hej brigade, Naglo puške, La Brigata Garibaldi, Sa kraj Bosne, Vsi v partizane, Slavospev 1. in 2. prekomorski brigadi, Sivi sokole, Na oknu, Na Kordunu, Na juriš in za zaključek še Vstajenje Primorske. Pesem, ki je postala himna Primorcev, je na noge dvignila več kot 1.000 obiskovalcev. Med njimi je bilo čutiti ponos na našo polpreteklo zgodovino, domoljubje in spoštovanje do partizank in partizanov ter vseh, ki so v tistih časih stopili v bran obstoju slovenskega naroda. Ne samo Primorska, med 2. svetovno vojno je vstala vsa Slovenija.

*Fotografije: arhiv združenja
Darko Pucelj*

Izobraževanje praporščakov

Nositi prapor je posebna čast in zato si praporščaki zaslužijo, da jim organizatorji prireditve izkažejo posebno pozornost.

Združenje borcev za vrednote NOB Novo mesto je za praporščake krajevnih in občinskih organizacij organiziralo izobraževanje in usposabljanje. Kot je v uvodu povedal mag. Dušan Černe, predsednik združenja, je minilo že več kot pet let od zadnjega izobraževanja in usposabljanja. Praporščaki so eden izmed pomembnih segmentov vsake prireditve in so ogledalo združenja. Z nastopom, ki je prilagojen okoliščinam (slovesnosti, praznovanja, počastitve, žalovanja), bistveno pripomorejo k višji ravni vsake prireditve, zato je pomembno, da dobro poznajo pravila obnašanja.

Prapor je zastava, na kateri so navadno izvezeni simboli, obšita pa je z zlato okrasno vrstico ali zlatimi resami. Predstavlja neko društvo oziroma organizacijo. Nekdaj je prapor pomenil zastavo na splošno, poleg tega pa tudi manjšo vojaško enoto. Kaj je prapor in kako ravnati z njim na prireditvah in pogrebih, podrobno določa *Priročnik veteranskih in domoljubnih organizacij v Republiki Sloveniji za slovesnosti, praznovanja, počastitve in žalovanja*.

Združenje borcev je nevladna organizacija, ki deluje v javnem interesu, jo financira država in le-to na prireditvah predstavlja tudi s prisotnostjo

praporščakov. »Včasih je bilo tako, da so praporščaki na začetku prireditve po najavi voditelja organizirano prihajali na prizorišče in prav tako odhajali s prizorišča, obiskovalci so s ploskanjem pokazali spoštovanje do njihove vloge na prireditvi. V zadnjem času se na to včasih pozabi, zato se je pokazala potreba po obnovitvi poznavanja pravil, ne nazadnje tudi zaradi praporščakov, ki so to dolžnost prevzeli po zadnjem izobraževanju,« je na začetku poudaril predavatelj tov. Alojz Jožef, predsednik KO Otočec. Tomaž iz KO Otočec, najmlajši praporščak v novomeškem združenju, je praktično pokazal, kako se na prireditvi drži in nosi prapor ter kako se drži ob pozdravu. Da bo protokol enak za vse, vodja

prireditve določi vodjo praporščakov, kje se bodo zbrali ter kako bodo prišli in odšli s prizorišča. V scenariju prireditve mora biti navedeno, da povezovallec oz. povezovalka programa vedno najavi prihod in odhod praporščakov. »Prisotnost praporščakov je na slovesnosti vedno dobrodošla. Nositi prapor je posebna čast in zato si praporščaki zaslužijo, da jim organizatorji prireditve izkažejo posebno pozornost,« je zaključil predavanje tov. Jožef.

*Fotografije: arhiv združenja
Darko Pucelj*

Delegacija ZŠAS položila venec pri spomeniku NOB na Cvibljju

Združenje šoferjev in avtomehanikov Slovenije so včlanjeni vozniki motornih vozil vseh kategorij, avtomehaniki, vozniki gradbene, gozdne, kmetijske in druge mehanizacije, pripadniki drugih poklicev v dejavnosti cestnega prometa ter zainteresirani občani, ki spoštujejo določila statuta Združenja šoferjev in avtomehanikov Slovenije. Združenje, ki ima danes okoli 4.500 članov, je bilo ustanovljeno že davnega leta 1922, ko so bili avtomobili na slovenskih cestah še zelo redki.

Na pobudo združenja je bil pred 50 leti ustanovljen Svet za preventivo v cestnem prometu Republike Slovenije, ki v slovenskih občinah skrbi za varnost otrok na poti v šolo. Združenje je lani pri spomeniku na Cvibljju praznovalo stoletnico delovanja. V Sloveniji je registriranih približno 35.000 poklicnih voznikov in okoli 7.500 avtomehanikov, katerim je posvečen 13. julij kot dan šoferjev in avtomehanikov. Na ta dan leta 1943 so motorizirane enote štaba 4. slovenske

narodnoosvobodilne udarne brigade Ljuba Šercerja v sodelovanju z borci 1., 2., 3. in 4. brigade vdrle v središče Žužemberka. V boju, ki je trajal od zgodnjih jutranjih ur do poznega večera, je bil Žužemberk osvobojen. 13. julij je bil včasih praznik občine Žužemberk in kasneje krajevne skupnosti Žužemberk.

Že v dežju je prisotne pozdravil Jože Papež, župan občine Žužemberk, delegacija šoferjev in avtomehanikov pa je v spomin na dogodke iz 2. svetovne vojne, padle in umrle na območju Suhe krajine, k spomeniku NOB na Cvibljju položila venec.

Tekst in fotografija: Darko Pucelj

80-letnica ustanovitve 15. partizanske udarne divizije

15. (slovenska) partizanska udarna divizija je bila 13. julija 1943 ustanovljena divizija, ki je delovala v sklopu NOV in POJ (Narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije). Julija 1943 je bilo v njeni sestavi 1.616 borcev Gubčeve, Cankarjeve in Šlandrove brigade. Ognjeni krst so doživeli 23. julija 1943, ko se je v Velikem Lipovcu po zboru Gubčeve in Cankarjeve brigade začel napad na Žužemberk, ki je bil poleg Novega mesta najbolj utrjeno naselje v Ljubljanski pokrajini.

V spomin na 80-letnico ustanovitve 15. slovenske partizanske udarne divizije je bila na Velikem Lipovcu slovesnost, na kateri je bila govornica dr. Ljubica Jelušič, podpredsednica Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije. Skupaj s Tilko Bogovič, članico predsedstva zveze, sta pri hiši sredi vasi položili venec pri spominski plošči narodnega heroja Dušana Jereba - Štefana.

Slovesnost se je nadaljevala pri spomeniku, posvečenem 15. diviziji, kjer je dr. Jelušič spregovorila o bojni poti 15. divizije in se spomnila na mladega gimnazijca, ki je prišel v partizane in ker ni imel puške, je moral prvega pol leta nositi težak kotel za kuhanje. To je bil tov. Lado Kocijan, ki se je po koncu vojne pridružil jugoslovanski vojski in dosegel čin generalmajorja. Bil je pobudnik obeleževanja ustanovitve 15. divizije v Velikem Lipovcu in se je vedno udeležil vseh slovesnosti v spomin na ta dogodek. Letošnje, jubilejne slovesnosti tov. Kocijan žal ni dočakal.

V zaključni besedi, zakaj se zbiramo ob spomenikih NOB in kakšno je sporočilo za mlajše generacije, je dr. Jelušič povedala:

»Tu smo zbrani ljudje, ki si jemljemo moralno moč iz neke osnove, ki je izhajala iz narodno-

osvobodilnega boja. Ta naša srečevanja na različnih koncih Dolenjske in kjerkoli po Sloveniji, vsa ta srečevanja pripomorejo k temu, da mi vemo in razumemo, kaj je naša baza. Iz tega smo izšli. Ta baza je tudi baza prihodnjih generacij, vendar nisem popolnoma prepričana, da je to res. Zdi se mi, da mora vsaka generacija izoblikovati svojo lastno osnovo za moralno moč, ki jo potrebuje za soočenje s strahovi in grožnjami zaradi nevarnosti in stresi, s katerimi se srečuje. Kar lahko naredimo mi, je, da skrbimo za spomenike – 7.400 in še več jih imamo v Sloveniji –, da ob njih ohranjamo neko zgodovinsko dejstvo in da upamo in vabimo nove

generacije, mlade ljudi, da jim bodo ti spomeniki sporočali in jih učili v iskanju tistega, kar bi nam moralo biti skupno, in da bodo spomeniki njihovo skupno izhodišče za prihodnost. Vrednote strpnosti, tovarištva, solidarnosti, medsebojne pomoči in spoštovanja drug drugega. Na nas je, da smrt fašizmu ohranjamo za danes in jutri.«

Jelušičeva je skupaj z Bogovičevo in Jožetom Papežem, županom občine Žužemberk, ob častni straži Garde slovenske vojske, praporščakih in

članicah in članih 1. dolenjskega spominskega bataljona položila venec k spomeniku 15. divizije. V kulturnem programu so sodelovali pevski zbor Društva upokojencev iz Metlike, recitatorki Ivana Špiletič in Terezija Potočar Korošec, ki je slovesnost tudi povezovala. Po zaključku prireditve je sledilo še družabno srečanje s partizanskim golažem, ki ga je pripravila OO ZB za vrednote NOB Žužemberk.

*Fotografije: arhiv združenja
Darko Pucelj*

Minister Šarec na Cvibljju: »Brez narodnoosvobodilnega boja ne bi bili danes, kjer smo.«

Občina Žužemberk, ZZB za vrednote NOB Slovenije, Združenje borcev za vrednote NOB Novo mesto in občinska borčevska organizacija ob dnevu spomina na mrtve pri spomeniku NOB vsako leto organizirajo žalno slovesnost na Cvibljju v Žužemberku. Tu je največja grobnica 2.172 padlih partizanov, aktivistov NOB in civilnih žrtev druge svetovne vojne v letih 1941–1945, ki je skupna za umrle iz več grobišč po Suhi krajini.

Vse zbrane na Cvibljju je za županom Jožetom Papežem nagovoril slavnostni govornik, minister za obrambo Marjan Šarec. »Čeprav se moramo še danes boriti za primat narodnoosvobodilnega boja, še vedno nekateri ne dojamejo ali pa nočejo vedeti, da je bil narodnoosvobodilni boj edini, ki nas je postavil ob bok drugim narodom v boju proti nacifašizmu. Brez narodnoosvobodilnega boja ne bi bili danes, kjer smo. Najlažje bi bilo reči: 'Počakajmo, nas bodo drugi osvobodili.' Lahko te osvobodijo drugi, ampak takrat ne moreš sebi pripisati zaslug in vedno boš imel v mislih, da nisi storil dovolj, da bi osvobodil svojo državo in da bi resnično lahko zaživel kot gospodar na svoji zemlji. Če te rešujejo drugi, si nekomu vedno nekaj dolžan. Zato je narodnoosvobodilni boj kot gibanje skupaj z jugoslovanskimi narodi tako veličasten in edinstven v celi Evropi, da mu ni para,« je o pomenu partizanskega boja povedal Šarec.

Dejal je, da ga boli, ko danes posluša razprave, ali imeti slovensko vojsko ali ne, ali jo poklicati samo takrat, ko potrebujemo lopate, da premetavamo blato. »Tudi to potrebujemo. Slovenska vojska se je v teh časih izkazala. Bije nas narava, bije nas svetovni terorizem, živimo v nemirnih obdobjih in z vsemi temi stvarmi se moramo spopadati na tak

in drugačen način. In slovenska vojska je ob poplavih pokazala, čemu služi, predvsem pa, komu služi. Slovenskim ljudem. Vedno bo tako in nikoli ne bo drugače,« je poudaril.

Zaključil je z besedami, da je prav, da častimo spomin na narodnoosvobodilni boj, saj »boj za svobodo, neodvisnost in za svoj narod, za svoj jezik, za svojo kulturo nikoli ni zločin, ampak je dolžnost vsakega.«

Na slovesnosti so sodelovali Garda Slovenske vojske, trobilni sekstet Slovenske vojske, enota 1. dolenjskega spominskega partizanskega bataljona in praporščaki. S kulturnim programom so jo obogatili pevski zbor Društva upokojencev Metlika, pevka Anja Janežič, recitator Vid Čopi in Tjaša Hrovat, učenka Osnovne šole Žužemberk, program pa je povezovala Petra Krnc Laznik.

Darko Pucelj

Mesto Moskva prispevalo sredstva za obnovo in vzdrževanja spomenika na Cvibljju

Mednarodno sodelovanje ZB za vrednote NOB Novo mesto z mestom Moskva se kljub neugodnim političnim razmeram zaradi rusko-ukrajinskega konflikta nadaljuje. Junija sta predstavnika Rusko-slovenskega kluba iz Moskve obiskala spomenik in grobnico na Cvibljju pri Žužemberku, kjer so pokopani ali napisani na spominskih ploščah tudi padli borci proti fašizmu in nacizmu iz 17 tujih držav, med njimi tudi iz držav nekdanje Sovjetske zveze.

Ob ogledu spomenika sta se Anastazija in Vladimir Putkin zavezala, da bosta pomagala pri prijavi na razpis mesta Moskve, namenjen obnovi spominskih obeležij, kjer so pokopani tudi pripadniki Rdeče armade, ki so svoja življenja v boju proti okupatorju žrtvovali v drugih evropskih državah.

ZB za vrednote NOB Novo mesto se je avgusta prijavilo na razpis in novembra smo prejeli 6.500 EUR za obnovitvena in vzdrževalna dela pri spomeniku. Glede na to, da je kar nekaj kamnitih plošč na spomeniku odpadlo, precej jih pa v slabem stanju, bodo sredstva več kot dobrodošla, da se trenutno stanje sanira in prepreči nadaljnje propadanje. Z obnovitvenimi deli bomo pričeli takoj, ko bo to dopuščalo vreme. Delo bo potekalo pod nadzorom ZVKD.

Ne glede na trenutne politične razmere v Evropi in

Na fotografiji: Anastazija in Vladimir Putkin, Cvibelj 2023

svetu, zgodovine ne moremo izbrisati in neizpodbitno dejstvo je, da so se proti nacizmu in fašizmu borili pripadniki različnih narodov ter da so zmagovito koalicijo držav proti silam osi vodile Združene države Amerike, Velika Britanija in Sovjetska zveza, kljub vsem ideološkim, političnim družbenim in nacionalnim razlikam med njimi. In to se danes ne sme pozabiti ali potvarjati, dnevna politika pa bi morala skozi spomin na skupne žrtve za svobodo iskati povezovalne člene za rešitev trenutnih nesoglasij in sporov.

Dušan Černe

ZB za vrednote NOB – prejemnica zahvale za ohranjanje spominskih obeležij NOB

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije je oktobra ob svoji štiridesetletnici delovanja Združenju borcev za vrednote NOB Novo mesto podelilo zahvalo za skrb in spodbujanje pozitivnega odnosa do ohranjanja spominskih obeležij NOB na območju Mestne občine Novo mesto. Zahvalo naši organizaciji kot enemu izmed varuhov dediščine je na gradu Grm podelila novomeška enota Zavoda.

O odnosu do spominskih obeležij NOB

V krajevnih in občinskih organizacijah se zavedamo odgovornosti za ohranjanje spominskih obeležij NOB. V zadnjih letih je bilo obnovljenih veliko spomenikov NOB, ki jih je že načel zob časa; dosti spomenikov in obeležij na obnovo še čaka.

Žal vedno znova ugotavljamo, da gre kulturna dediščina, ki spominja na čas od začetka druge svetovne vojne do osamosvojitve Slovenije, mnogim na živce. Verjamem, da marsikdo niti ne ve dobro, zakaj, saj premalo pozna zgodovinska dejstva ali morda slepo zaupa medijem, ki že od svoje ustanovitve blatijo NOB. V nos jim je šlo, da so ob dnevu solidarnosti številni prostovoljci pod nadzorom strokovnjakov Zavoda za varstvo kulturne dediščine odstranjevali naplavine s spomenika talcem, ki ga je v nedavnih ujmah poplavilo v Begunjah na Gorenjskem; zgražajo se nad obnavljanjem bolnice Franje, ki jo je ponovno prizadelo neurje, češ da za zdravstvene ustanove našega časa ni denarja.

Iz različnih slovenskih krajev prihajajo novice o skruitvah spomenikov NOB. Tudi v naši bližini. Aprila letos so vandali znova nasilno izpulili kovinsko rdečo zvezdo s spomenika NOB v Dolenji Straži. Letos septembra so neznane storilce zmotili

rdeča zvezda, napis OF ter srp in kladivo na spomeniku NOB, postavljenem sredi Otočca. Komentar je pravzaprav odveč, pa vendar: zgodovinske vloge rdeče zvezde med NOB ne more premazati nobena barva, ne črna, ne siva, ne bela. Nestrpnost in že kar sovraštvo do obeležij, ki se kažejo v poškodovanju, hitro opazimo in je v večini deležno obsodbe. Manj očiten in zato v javnosti manj opazen je nespoštljiv odnos do kulturne dediščine, ki se kaže v onesnaževanju okolice spomenika, odstranjevanju cvetja in sveč. Združenje borcev je že večkrat opozorilo na nespoštljiv odnos do spomenika, postavljenega na Glavnem trgu v Novem mestu v spomin na partizana, ki so ju okupatorji obesili 30. decembra 1943. V odgovoru na zadnje opozorilo je župan Mestne občine Novo mesto Gregor Macedoni obljubil, da bo v prihodnje v dovoljenjih za uporabo javnih površin na Glavnem trgu tudi zahteva po varovanju in ustrezni zaščiti spomenika

med prireditvami. To je pohvalno, zelo kmalu pa se bo pokazalo, kako bo to uresničeno v praksi.

Ne glede na to, kakšne vrste je skrunitev ali omalovaževanje spomenikov NOB, se je treba vprašati, kaj vodi posameznike in skupine do takšnih dejanj. Kje so razlogi, da nekdo vzame barvo in prebarva simbole preteklosti ali nariše svastiko, kot se je to zgodilo okoli letošnjega spomina na mrtve v Sevnici? Gre tu res za sovraštvo potomcev tistih, ki so se borili z ramo ob ramo z okupatorji ali bili celo hujši kot oni? V tem primeru se sprašujem, kaj bi bilo, če bi kdor koli od nas, ki spoštujemo vrednote NOB, oskrunil spominsko ploščo na cerkvi, kjer so zapisane žrtve vojne, ki so podpirale okupatorja. To bi bilo prav tako zavržno dejanje, kot je zavržno dejanje skrunitev spominskega obeležja NOB.

Po pravici povedano, bi bilo bolje, če skrunitelji ne bi bili sovražni prenapeteži, ampak mladi storilci, ki ne poznajo ali ne razumejo slovenske in svetovne zgodovine. To je popolnoma možno, če

vemo, da je zgodovina NOB v šolah skrčena na nekaj ur obravnave (če je ob obilici snovi iz najstarejše zgodovine sploh dovolj časa zanjo). Morda ne vedo, da številni spomeniki in obeležja NOB med drugim opominjajo, da je vojna terjala ogromno žrtev. In to niso žrtve partizanov, ampak okupatorja in njegovih pomagačev, ki so se zagovarjali s tem, da se borijo proti komunizmu. Morda mladi vandali ne vedo niti tega, da je bilo med partizani malo komunistov; da so bili to ljudje, so dali življenje zato, da danes govorimo slovensko, da sploh smo. Kajti če bi bila zgodovina drugačna, kot je, ne bi bilo nas – Slovanov, ne bi bilo Romov, Judov, ne bi bilo oseb z motnjami v duševnem razvoju, invalidov, homoseksualcev, lezbijk ... O tem bi bilo treba govoriti v šolah. Čeprav se včasih zdi, da se mladi ne zanimajo za nič drugega kot za lasno udobje in sedanji trenutek, to ne drži. Znajo biti tudi kritični in angažirani. Le poti do njih je treba najti.

*Jožica Jožef Beg,
KO ZB NOB Otočec*

Partizanski spomeniki na Geopediji

Geopedija je interaktivni zemljevid, na katerem lahko dostopamo do lokacij partizanskih spomenikov z informacijami o njih. Na njih je po zadnjih podatkih 7.900 spomenikov. Označeni so z rdečimi zvezdami; z modrimi zvezdami so označeni neobiskani spomeniki, z zelenimi pa tisti, ki so premaknjeni ali neobiskani.

Pobudnik in soavtor sloja Partizanski spomeniki, objavljenega na spletišču Geopedija, je Miran Hladnik. Zbirko sta leta 2013 zastavila z ženo, da bi vanjo vpisovala spomenike iz svoje okolice in s kolesarskih ter planinskih izletov, kasneje pa se je število popisovalcev razširilo. Lahko se jim pridružite tudi vi.

Navodila za vpis podatkov so na spletni strani:

https://www.geopedia.world/?locale=sl#T281_L2518_x1709131.9524565407_y5766409.413833694_s9_b362.

Vir:

Wikiverza.https://sl.wikiversity.org/wiki/Partizanski_spomeniki_na_Geopediji

Ob 80-letnici ustanovitve Levstikove brigade

Vsako leto ustanovitev Levstikove brigade tu pri nas v Dolenjskih Toplicah počastimo s pohodom in tudi letos je bilo tako. Zbrali smo se ob 8.30 pred spominskim obeležjem na hotelu Kristal v centru Dolenjskih Toplic, kjer sta pohodnike pozdravila župan Franci Vovk in predsednik OOOB za vrednote NOB Dolenjske Toplice Avgust Bradač. O začetkih Levstikove brigade je pohodnike seznanila Helena Miša Kulovec, za poživitev pa je z glasbo in svojo harmoniko poskrbel Mitja Bukovec. Preden so pohodniki odšli na pohod, so župan Franci Vovk, predsednik ZB Avgust Bradač in sin pokojnega borca Levstikove brigade Robert Dular položili venec k obeležju.

Ustanovitev Levstikove brigade

Prvi začetki Levstikove brigade so bili v Perotovi četi, imenovani po komandirju Jožetu Murnu - Perotu. Sestavljalo jo je kakih 20 borcev iz okolice Poljan in nekaj Kočvarjev, ki se niso dali preslepiti sovražniku in so se rajši priključili odporu. V začetku je imela četa svoj tabor pri vasi Podstenice. Četo so dvakrat napadli belogardisti, enkrat iz smeri Žužemberka, drugič pa je četa ravno počivala na Gorenjih Sušicah, ko jo je napadlo 60 belogardistov. Obakrat se je za četo napad srečno končal.

Sredi aprila 1943 se je v Poljansko dolino premaknila iz Ajdovca četa Zapadno dolenjskega odreda, ki so jo imenovali kar Jurčetova četa. Četi sta se združili pod skupnim imenom Jurčetova četa, skupno sta imeli 43 mož in štiri puškomitraljeze. 13. junija 1943 so se na Malem Riglju (Zariglec po domače) zbrali združeni Perotova in Jurčetova četa, četa Dolomitskega odreda ter četa Šercerjeve brigade ter se formirale v Levstikov bataljon. Namen ustanovitve Levstikovega bataljona je Ivan Maček - Matija iz

konspirativnih razlogov pojasnil, da naj bi bataljon kmalu krenil na Notranjsko v kraje Levstikovega Martina Krpana, v boj z belogardisti. Toda Levstikovci niso šli na Notranjsko, temveč na Hrvaško po topove. Hrvaški partizani so jim na trinajstih malih kmečkih vozičkih pritovorili municijo, razstrelivo in topove. Brez posebnih težav je Levstikov bataljon ves tovor pripeljal do Bosiljevega, od tu pa krenil s štirimi močnimi vozovi, z dosti napetimi živci z odgovornim tovorom proti Sloveniji, kjer so ga v Adlešičih izročili Tomšičevi brigadi. Bataljon se je nato naselil blizu Toplic in tu dobil v svoj sestav tretji bataljon Vzhodno dolenjskega odreda in se tako močno številčno okrepil, saj je štel okoli 130 borcev. Bataljon se ni veliko premikal, zato je kulturno, vojaško in politično močno napredoval. Ob kapitulaciji Italije je 9. septembra del bataljona razoroževal Italijane v Straži, komandant Jurče pa je odšel na Uršna sela razoroževati tamkajšnjo posadko. 10. septembra je bilo Novo mesto že osvobojeno in popoldne je bilo pred Rotovžem sklicano množično zborovanje. Med drugimi je govoril tudi Kidrič, ki je po končanih govorih poklical iz množice pred seboj politkomisarja Levstikove brigade. Le temu ni bilo jasno, da Kidrič govori o brigadi, ker on ve le za bataljon. Kidrič mu je dal nalogo, naj se brigada takoj odpravi proti

Žužemberku, kjer je zbranih okoli 500 belogardistov in osvobodi Žužemberk. Pred politkomisarja se je zastavilo vprašane, kako zbrati tako hitro brigado, kako v tem času zavzeti Žužemberk. Ko se je komandant Jurče 10. septembra vrnil v Toplice, ga je poklical Stane Rozman v Sotesko ter ga seznanil z ustanovitvijo Slovenske narodne osvobodilne brigade Frana Levstika. Prva naloga brigade je bila likvidacija belogardistične postojanke v Žužemberku. Z obljubljenima blindama so se zjutraj iz Toplic odpravili proti Žužemberku. Na poti sta se obe blindi pokvarili in v tistem trenutku se je politkomisar odločil, da gre s svojim namestnikom Božom in šoferjem na motociklu naprej. Na poti jih je sicer belogardistična straža ustavljala, a so srečno prišli v Žužemberku do gostilne. Politkomisar je belogardiste poklical na posvet, češ da jih pošilja glavni štab NOV, in jim razložil možnost rešitve ter podpis sporazuma s tistimi, ki se s pogoji strinjajo. Do podpisa ni prišlo, ker so belogardisti začeli bežati iz Žužemberka ravno v tistem času, ko je pred gostilno pripeljala popravljena blinda. Partizani so začeli streljati za

bežečimi belogardisti in brigada je pravočasno izpolnila svojo prvo nalogo, ne da bi potočili eno samo kapljo krvi.

Po prihodu pohodnikov so sledili pozdravi ne samo pohodnikom, temveč tudi praporščakom in spominski partizanski četi. Nato je o nastanku in borbah Levstikove brigade spregovoril Borut Likar, predsednik pokrajinskega sveta Dolenjska in Bela krajina, ki je svoj govor povezal s solidarnostjo v tistih časih in danes ob letošnjih poplavah v Sloveniji.

Kulturni program, ki je sledil, je bil sestavljen iz del, ki so nastala ravno tu pred 80 leti. Nastopila je Marjetka Popovski. Nepozaben je bil zaključek z venčkom partizanskih pesmi, ki ga je izvedla Marjetka v sodelovanju z našim Mitjem. Sledilo je družabno srečanje ob dobrem Uroševem golažu in Vilijevi rigeljski kapljici, ki pa je ob petju partizanskih pesmi Marjetke kar prehitro minilo. Kljub visoki vročini smo z Marjetko peli in peli do kasnega popoldneva, ko smo se le poslovili in zadovoljni odhajali na svoje domove.

Srečanje z Marjetko je bilo nepozabno, saj je s svojim petjem ustvarila res pravo »žurko«.

*Helena Miša Kulovec,
OO ZB NOB Dolenjske Toplice*

Pohod ob 80-letnici ustanovitve Levstikove brigade se je zaključil s kulturnim programom ob Poglajnovi zidanici na Velikem Riglju.

Na fotografiji: Marjetka Popovski

Veliki Rigelj – zbirališče prve partizanske igralske skupine

Veliki Rigelj, vas nad Kočevskimi Poljanami pri Dolenjskih Toplicah, je bil jeseni 1943 zbirališče prve partizanske igralske skupine. To je bila prva skupina poklicnih gledaliških ljudi zunaj zamreženih mest in trgov. Na Riglju so se zbirali ljudje iz Opere, Drame, glasbeniki, pesniki in pisatelji ...

13. septembra je bila sestavljena igralska skupina, podrejena odseku AGITPROPA pri izvršnem odboru OF. Potovali so po krajih, a le do žice, ki je obdajala Ljubljano. Med potovanjem je Bogdana Stritarjeva prepevala in pripovedovala dogodivščine prvih dni v partizanih. Takole opisuje enega izmed dogodkov:

»Z mojem Šturmom izstopiva z vlaka na Uršnih selih. Po pravilnem ujemanju gesla s kmečko ženico nas kurirček spremlja do javke, kjer pokaževa prepustnico za Glavni štab. Zvečer sva že v Levstikovem bataljonu, kjer se zbira pisana družba. Pripešačita še Matej Bor in Ladislav Kiauta in takoj se naučimo pesem Hej brigade, za katero je besedilo napisal Bor, glasbo pa Šturm.«

22. septembra je bila skupina obveščena, naj se pripravi na daljšo pot. Tovornjak, s katerim so se vozili, je rohnal proti Dolenjski, kjer je moral v Soteski čez improviziran most. Pred Meniško vasjo prepešačijo razbitine mostu in se ustavijo pri prvi hiši z dvokrilnim stopniščem. Tu jih veselo sprejme Ferdo Godina, ki je znan po zgodbi *Bele tulpike*, *Slike iz vasi* in druge. Pove jim, da bo njihovo začasno bivališče zaselek Rigelj. Čez slabe pol ure je skupina iz Podturna prispela na Rigelj. Del skupine se je namestil pri Poglajnovih, del pa v Sitarjevi zidanici. Tu v tej zidanici Franci Šturm cele dneve poseda pred zidanico s harmoniko v roki. Tu se rojevajo njegove partizanske pesmi. Tu je prvič iz ust Nade Stritarjeve privrela pesem *Veseli veter* in vse do konca vojnih dni je ta pesem pregnjala

sence iz mračnih čel.

Pod Poglajnovim kozolcem sta Rado Simoniti in Marjan Kristančič skomponirala Kajuhovo *Bosa pojdiva nočoj*.

Njihov spored je bil še podoben mitingom, vendar se je poleg političnega govora prikradel vanj že rahel prizvok literarnega varieteteja. Kmalu je ta skupina zaslovela pod nazivom Partizanska gledališka skupina. 24. septembra so se kulturniki na Riglju začeli pogovarjati z Josipom Vidmarjem o možnosti gledališkega dela, s katerim bi nastopili na zboru odposlancev slovenskega naroda v Kočevju.

Odločili so se, da bodo nastopili z delom, ki ga bo treba šele napisati. Partizanski enodejanki sta napisala Edvard Kocbek – *Noč pod Hmeljnikom* in Mile Klopčič – *Mati*. Klopčič je besedilo napisal v Podhosti številka 26. Obe sta bili uprizorjeni v Kočevju. Kocbekov poskus se ni več vrnil v spored partizanskih igralcev, medtem, ko je Klopčičeva *Mati* doživela več uprizoritev. Tudi naš Veseli teater jo je pred leti uprizoril in z njo doživel velik odziv.

Rigelj je bil prijetno delovno zatočišče za kulturnike. Spodrinila jih je Gospodarska komisija, kulturniki so se morali preseliti v podnožje Riglja v vas Sela. Protestirali so, a protesti niso zalegli. Bili so preseljeni in prvi večer jih je tolažila mesečina. Zbrali so se in zapeli. Partizanska pesem je, kakor bi trenil, privabila vaščane. Kako čudovito moč je imela v tistih časih partizanska pesem.

Helena Miša Kulovec

Veseli veter

Sedaj pa pesem nam zapoj, veseli veter,
veseli veter, veseli veter,
vsa morja in gore preromal si v poletu
in pesmi slišal vsega si sveta.

Daj, zapoj nam o gorah visokih,
daj, zapoj nam o tajnah morja
in kar veter govori v daljah sinjega neba
in o smelih velikih ljudeh.

Kdor se hoče za zmago boriti,
ta naj stopi v naše vrste,
če vesel si, se smejiš,
z voljo vse si pridobiš
in kar vztrajno iščeš, to dobiš.

Sedaj pa pesem nam zapoj, veseli veter,
veseli veter, veseli veter,
vsa morja in gore preromal si v poletu
in pesmi slišal vsega si sveta.

Daj, zapoj nam o slavi, pogumu
o herojih duha in pesti,
da srce se razvedri,
da si vroče zaželi
biti bolj kot dedje jim enak.

Prevedel Smiljan Samec

Veseli veter je originalno skladba iz filma Otroka kapitana Granta, ki so ga posneli leta 1936 v Rusiji. Besedilo zanjo je napisal pesnik Vasily Lebedev-Kumach, glasbo pa skladatelj Isaak Dunayevsky. V Slovenijo je prišla preko ruskih ujetnikov, prvič pa sta jo zapeli sestri Nada in Bogdana Stritar na ustanovnem kongresu Slovenske protifašistične ženske zveze v Dobrniču leta 1943. Pesem je kasneje postala himna članic AFŽ, zelo priljubljena pa je bila tudi med borci 9. korpusa NOVJ. Danes je del rednega repertoarja ženskega pevskega zbora Kombinat.

Vir: <https://kombinatke.bandcamp.com/track/veseli-veter>

Ljubezenske

V.

Bosa pojdiva, dekle, obsorej,
bosa pojdiva prek zemlje trpeče,
sredi razsanjanih češnjevih vej
sežem ti nežno v dlani koprneče.

Beli so, beli so češnje cvetovi,
temni, pretemni so talcev grobovi.
Kakor ponosni galebi nad vodo,
taki so pali za našo svobodo.

Bosa pojdiva, dekle, obsorej,
bosa pojdiva med bele cvetove,
v krilo nalomiva češnjevih vej,
da jih poneseš na talcev grobove.

Karel Destovnik - Kajuh

Slovenske partizanske radijske delavnice (SPARD) v Mašlju pri Črmošnjicah (1944–1945)

V Črmošnjicah so med 2. svetovno vojno delovale partizanske delavnice: krojaška, mizarska, kleparska, zidarska, tesarska in druge, od aprila 1944 pa so bile v globeli Divjega potoka pod Črmošnjicami v zaselku Mašelj tudi radijske delavnice.

Mašelj, mlin, in delavnice, 1948 (foto Dušan Lasič, Dolenjski muzej)

Mašelj je danes opuščeno kočevsko naselje ob Divjem potoku.

Pogled v radijsko delavnico Mašelj pri Črmošnjicah, foto: Ivan Marinček, 1944, Muzej novejšje in sodobne zgodovine

Mašelj

Ime izhaja iz nemške besede »maschen am aschen« – ob jesenovju. Kraj se leta 1574 še ne omenja v kočevskem urbarju. Na tej lokaciji je sredi 18. stoletja verjetno že stala ena kmetija, v začetku 19. stoletja pa je naselje že štel osem hiš z 49 prebivalci, ki so se preživljali s skromnim poljedelstvom in obrtjo – s suknarstvom, mlini in žagami. Johan Stalzer je imel ob mlinu tudi elektrarno, ki je oskrbovala Črmošnjice. Stalzerjeva elektrarna je delovala tudi med 2. svetovno vojno, ob njej pa je bila partizanska delavnica 99 d.

Število prebivalcev Mašlja, med katerimi je bilo največ pet Slovencev, je že med obema vojnoma upadlo zaradi izseljevanja, v začetku decembra 1941 pa se je iz petih hiš izselilo 27 ljudi. Ob koncu vojne so bile od osmih hiš uporabne le tri.

Slovenske partizanske radijske delavnice (SPARD)

Partizanske radijske delavnice so bile ustanovljene 19. septembra 1943 v Starih Žagah. Vse delavnice, tj. radijska, puškarska, mizarska, finomehanična, sedlarska itd., so se poimenovala 99 d. Vodja je bil inž. Dušan Lasič. Prva radijska delavnica je bila v mlinu ob potoku''' (Divjem ali Čemošnjičica). Novembra 1943 so radijsko delavnico preselili v opuščeno kočevsko vasico na Novi Gori.

Ideja o ustanovitvi delavnice se je porodila poleti 1942. Delno so imele izvor v radijskem centru OF v Ljubljani, ki je med drugim organiziral radio KRIČAČ.

Zakaj v Starih Žagah? Območje je bilo več ali manj pod nadzorom partizanov, dovolj je bilo vodne energije za pridobivanje električne energije; ob potoku je bilo več mlinov in žag.

Radijska delavnica je bila ustanovljena za potrebe partizanske vojske. Poleg vojaških aparatov so v delavnice prinašali tudi aparate iz bolnic, šol, kurirskih postaj, komand mest in terenskih organizacij OF. Tehniki so popravljali radijske aparate tudi na terenu, vendar so jih večinoma odnesli in popravili v delavnice. V vojnih in slabih vremenskih razmerah je bilo opravilo zahtevno; ovirali so ga sneg, veter, minska polja, sovražnikove patrulje, neprehodne gozdne poti...

Aparate in druge izdelke, ki so jih naredili v delavnici po lastnih načrtih, so zaznamovali s svojim zaščitnim znakom, na katerem sta bila elektronka s peterokrako zvezdo in napis SPARD – SLOVENSKE PARTIZANSKE DELAVNICE.

Tehniki so izdelovali sprejemno-oddajne postaje, v finomehانيčni delavnici kondenzatorje, šasijske, tipke, tuljave, gume, pretikala, variometre, skale ... Poleg izdelovanja aparatov lastne konstrukcije, so popravljali in vzdrževali stare naprave tujih proizvajalcev – nemških, italijanskih, angleških, ameriških itd. Zaveznikom so pokazali, da narodnoosvobodilna vojska poleg obleke, razstreliva in orožja potrebuje tudi sodobne zveze, ki pa jih zna vzpostaviti sama. Ravno to dejstvo je botrovalo temu, da so začeli zavezniki pošiljati vojaške radijske postaje, pripomočke in material za radijske delavnice (70 močnejših in 70 šibkejših postaj) ter tako povezali vse naše glavne enote.

Jasno je, da brez uspešnega delovanja partizanskih delavnic te pomoči ne bi bilo.

Tehniki so poleg vsega zahtevnega dela še patroljirali, stražili in dežurali. Zaradi nevarnosti so morali biti pripravljeni hitro ukrepati, vse pospraviti in se umakniti na varno.

V delavnicah so organizirali radio-tehnične tečaje za telegrafiste, tehnike v montaži in finomehانيčni delavnici itn., vendar le za tiste, ki so imeli že toliko znanja, da so lahko sledili predavanjem. Med njimi so bili dijaki in študenti, kvalificirani elektrotehniki, monterji, PTT tehniki idr. Število zaposlenih borcev se je povečevalo. Recimo v radio-tehničnem oddelku jih je bilo petnajst, v elektrotehničnem dvanajst, v finomehانيčnem petnajst itd.

Dušan Lasič in Ludvik Kremžar sta si 21. aprila 1944 ogledala hiše v Mašlju pri Črmošnjicah. Začela so se pripravljala dela za selitev delavnic: popraviti je bilo treba hiše, vzpostaviti električne centrale. Okoli 20. avgusta 1944 so bila dela končana in enota 99 d – radio delavnica in finomehانيčna delavnica se je iz Nove Gore v celoti preselila v Mašelj. Preselili so vso opremo: mize, stole, omare, police, pograde in tehnični material. Nastanitveni in delovni pogoji so bili na novi lokaciji veliko boljši. Delavnice, spalnice, kuhinja in jedilnica so bile prostornejše in svetlejše, bolj

Delavnica GŠ NOV in POS, Črmošnjice, september 1944, foto: neznan, Muzej novejšje in sodobne zgodovine Slovenije)

ogrevane (imeli so toplo vodo za umivanje) in tudi električna energija je bila stabilna. Slabše je bilo priskrbljeno za shranjevanje tehničnega materiala, ker ni bilo dovolj skrivališč. Na srečo jih sovražnik ni nikoli resno ogrozil. Zvečer so imeli okna zatemnjena. Pri vходу v dolino so postavili stražarsko hišico in na robu nad sotesko stražarsko mesto. Vse do sredine aprila 1945 so delovali v miru in brez hajk. Takrat pa so dobili sporočilo, da iz Kočevskih Poljan proti Starim Žagam prodirajo Nemci. Hitro so pospravili delavnice, poskrili dragocene stvari in zavzeli obrambne položaje nad Srednjo vasjo. Na srečo se je okupator zaustavil v Občicah.

Način dela se je spremenil. Niso več izdelovali radijskih postaj, ker so le-te prihajale od zaveznikov, vendar pa je bilo delo kljub temu še vedno zahtevno. Vzdrževati je bilo treba sredstva za zveze in ostala tehnična sredstva. Vsak mesec so popravili več kot dvesto radijskih sprejemnikov, saj je bila občutljiva tehnika v vojnih razmerah podvržena nenehnim okvaram.

27. aprila 1945 so zadnjikrat delali v delavnicah. Po ukazu, naj vse pospravijo, so se odpravili proti Dragatušu, v naslednjih dnevih pa do Cerkniskega jezera, kjer so jih razdelili. Nekaj jih je v sklopu IV. armade 8. maja prispelo v Trst. Ostali člani 99 d so okoli 20. maja 1945 prišli v Ljubljano na Trato pri Št. Vidu, kjer so dobili prostor za delavnico in skladišče. Žal niso bili več v popolni sestavi: nekatere so dodelili drugim enotam, ostale pa odpustili iz vojske.

Veliko tehnikov Slovenskih partizanskih radijskih delavnic 99 d je po vojni postavljalo temelje slovenske elektroindustrije v institutih, kjer so uresničevali zamisli, ki so se jim porodile v partizanskih radio-delavnicah 99 d. Med drugim tudi v ISKRI.

Nekaj časa je kot radiotehnik v radio-delavnicah deloval Ivan Marinček - Žan, slovenski filmski snemalec (1922–2020), graditelj slovenske kinematografije (Na svoji zemlji, Srečno, Kekec!, Amandus...)

Rosa Mohar

80. obletnica tragičnih dogodkov v Velikem Podljubnu

Člani Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto, ki delujemo v krajevnih organizacijah Birčna vas, Podgrad in Uršna sela ter občinski organizaciji Dolenjske Toplice, in člani Združenja borcev za vrednote NOB Straža smo skupaj pripravili in izvedli pohode po poteh spominov in tovarištva ter spominsko slovesnost pri spomeniku NOB v Velikem Podljubnu.

Pohodi so potekali po treh pohodnih smereh (Ruperč Vrh, Straža, Uršna sela), ki so se združile v partizanski vasi Veliki Podljuben. Na domačiji Šmajdek so se nam priključili tudi krajan in drugi; skupno se nas je zbralo več kot 130 oseb. Odšli smo do spomenika padlim in pobitim partizanom NOB, kjer je bila spominska slovesnost ob 80. obletnici tragičnih dogodkov v tem kraju. Pod streli okupatorja in njegovih pomagačev je padel prvoborec in organizator partizanskega boja v tem rajonu Franc Šali iz Vavte vasi, do smrti pa so pobili še dva krajana Velikega Podljubna, aktivista OF.

Program je povezoval Franci Plut. Z Zdravljico in pesmijo MPZ Straža smo začeli spominsko slovesnost pri spomeniku padlim v NOB. Ob uvodnih akordih iz Kozinove »Na svoji zemlji« in v minuti tišine smo položili venec junakom in prižgali svečko. Sledili so pozdravi. Zbrane so pozdravili predsednica KS Birčna vas ga. Majda Meštrić, predsednik ZB Straža tov. Andrej Radešček in predsednik Pokrajinskega sveta ZB za vrednote NOB Dolenjske in Bele krajine Borut Likar.

Glavni govornik je bil tov. Marjan Križman,

predsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije. V svojem govoru je izpostavil pomen poznavanja zgodovinskih dejstev v lokalnem okolju ter ohranjanja zapisov in pričevanj takratnih akterjev tudi za danes in jutri za nove generacije.

Članice in člani pevskega zbora Straža so s posebnim občutkom zapeli partizanske pesmi, poznavajoč kalvarijo družine Šali. S prireditvijo smo obudili spomin in se poklonili žrtvam za našo svobodo. Sodelovali so častna straža SV, častna

straža spominske partizanske enote, praporščaki, člani ZB NOB, organizirani v spominski partizanski enoti, in mešani pevski zbor iz Straže, lokalni funkcionarji in naš predsednik tov. Križman. Sin padlega prvoborca Franci Šali pa je povedal življenjsko zgodbo otroka padlega partizana.

Po slovesnosti smo se družili ob tradicionalni klobasi in pijači. Prireditvev o omogočili sponzorji in podporniki ZB NOB Slovenije, člani in članice pa tudi iz svojih kuhinj in kleti. Hvala vsem, še zlasti domačiji Šmajdek iz Velikega Podljubna.

Bogdan Mali,

Podluben

*Govornik Marjan Križman, predsednik
ZZB za vrednote NOB Slovenije*

80 let od zločina na Prisojni poti

Na brežini reke Krke, na začetku Koštialove ulice in Prisojne poti stoji spomenik v spomin šestim obešenim partizanom. Umaknjen je na rob ob kamniti zid ceste in parkirnega prostora v Novem mestu.

Tu se je 23. oktobra 1943 zgodil zločin nad šestimi ujetimi partizani, ki so bili ujeti v bojih med umikanjem partizanskih enot pred prodirajočimi Hitlerjevimi vojniki in pomočniki domobranci. Okupator se je znesel nad prebivalci mesta z bombardiranjem mesta in vdorom v prvo osvobodeno mesto v tedanji podjarmljeni Evropi. Kar dvainštirideset dni je Novo mesto uživalo v svobodi. Mesto je zaživelo! Delovale so različne službe, predvidene v programu OF. Iz Kočevskega roga, z Baze 20, so v mesto na partizanski miting prišli najvišji predstavniki uporne Slovenije. Po letalskem bombardiranju je bilo mesto močno porušeno. Partizanske enote, vodstvo odpora in

uprave, bolnišnica in tiskarna so bila premaknjena v gozdove Roga. Okupator je 21. oktobra vdrl v mesto in za sabo pustil 103 ubite in obešene aktiviste in partizane.

Na ograji v Mačkovcu sta bila obešena dva partizana, na ograji gostilne ob cesti v mesto pa šest partizanov. To so bili zidarska vajenca Rudolf Štrasner in Jože Dragan, delavec Anton Sašek, oče šestih otrok, in dijak Lado Škrbec - Pajk, ki so ga ujeli v Šmarju pri Šentjerneju. O imenu dveh partizanov nimamo podatkov.

Danes se lahko samo vprašamo, kako so jih trpinčili pred smrtjo, ker obesiti človeka na dober meter visoko ograjo, ni tako lahko. Najmanj štirje

so mogli potiskati telo proti tlom. Groza, vendar taka je vsaka vojna. Kruta, neizprosna in ponižujoča. Tri dni so žrtve morale viseti na ograji, preden so jih lahko domači sneli in pokopali.

V ljudeh je ostal grenak spomin na te dogodke, upor pa se je še bolj razplamtel. Brigade 15. divizije so okoli mesta oblikovale obroč, ki ni dovoljeval večjega premikanja iz mesta. V tem obroču so ostali tudi možje lažnega štajerskega bataljona iz Šentjošta in vsi tisti iz formacij domobranske črne roke, ki je pobila Valantičevo in Kastelčevo družino. V ponedeljek, 23. oktobra 2023, smo člani novomeških krajevnih organizacij za vrednote NOB pripravili spominsko proslavo, ki se je vsako leto ob tem dnevu udeležijo meščani in svojci obešenih. V programu že vrsto let sodelujejo učenci OŠ Center, nekdanj OŠ Katja Rupena, pod mentorstvom že upokojene učiteljice Mire Brodar in Jane Zorko, praporščaki in spomska novomeška četa. Spominskega dela so se to pot

dotaknili Dušan Černe, predsednik ZB za vrednote NOB Novo mesto, Mitja Gros, predsednik KO ZB NOB Mestne njive – Ločna – Mačkovec, in Jože Pečnik.

Nastop učencev devetega razreda je bil izbran za srce in dušo in je v ponedeljkovo popoldne izzvenel kot spev najglobljšega doživetja vseh prisotnih, kar je dopolnil partizanski harmonikar Rudi. Nam vsem ljubi napevi so v mestnem predelu ob Cesti herojev preglasili zvok motorjev vozil.

Tako je bila uspešno zaključena še ena spomska prireditev ob spomeniku obešenih partizanov. Spomenik je v letu 1957 dal postaviti občinski ljudski odbor Novo mesto po načrtu arhitektke Špele Valentinčič.

Ob dnevu mrtvih je bil spomenik v cvetju; tam so tudi venček in svečke vseh nas, ki vemo, da je bila smrt šestih partizanov stopnička k naši današnji svobodi in samostojni Republiki Sloveniji.

*Besedilo in fotografije:
Jože Pečnik*

V letošnjem letu je začela delovati prenovljena spletna stran ZB za vrednote NOB Novo mesto:
<https://www.zb-nob-nm.si/>.

Obisk ruske federacije v Gabrju

Ruski gostje so prenesli pozdrave mesta Moskve in zavezanost predstavnikov mestne oblasti ruske prestolnice, da se nadaljuje z izvedbo projekta preimenovanja trga v Gabrju v Trg Mala Moskva, ko bodo to omogočale mednarodne politične okoliščine.

Ruska delegacija v Gabrju, junij 2023

28. junija 2023 je Gabrje pod Gorjanci obiskala štiričlanska ruska delegacija. Pri spomeniku padlih borcev v centru vasi so delegacija Rusko-slovenskega kluba iz Moskve, Anastazija Putkina in Vladimir Putkin, predstavnik veleposlaništva Ruske federacije v Ljubljani Aleksey Pogonin in novinar agencije Tass Dimitrij Pahomov, skupaj s predsednikom ZB za vrednote NOB Novo mesto Dušanom Černetom, predsednikom KO ZB za vrednote NOB Gabrje Petrom Moravcem, predsednikom KS Gabrje Slavkom Matkom in članom KO ZB za vrednote NOB Gabrje Ivom Kuljajem položila cvetje in venec.

Po polaganju venca sta sledila druženje s pogostitvijo in ogled lovskega doma v Gabrju.

Oktobrski obisk predstavnikov Ruske federacije na Cvibljju in v Gabrju

21. oktobra 2023 popoldan, po končani osrednji žalni slovesnosti na Cvibljju nad Žužemberkom, sta se predstavnika Rusko-slovenskega poslovnega

kluba iz Moskve Anastazija in Vladimir Putkin udeležila še polaganja venca in cvetja pri partizanskem spomeniku v vasi Gabrje. Tudi s tem obiskom sta potrdila povezanost Gabrja – Male Moskve in Moskve, glavnega mesta Rusije. Svečanosti so se udeležili tudi predsednik KS Gabrje Slavko Matko, predsednik KO ZB za vrednote NOB Peter Moravec, predsednik ZB Novo mesto Dušan Černe, tovarišica Valerija Korasa in tovariš Ivo Kuljaj z ženo Jolando, dve članici KO ZB za vrednote NOB Brusnice, praporščak KO ZB za vrednote NOB Brusnice Miha Rolih in tovariša iz Škocjana.

*Besedilo in fotografiji:
Peter Moravec,
KO ZB NOB Gabrje*

Polaganje cvetja v Gabrju, oktober 2023

Letos smo se odpeljali v Trebnje

Člani KO Center Novo mesto smo tudi letos organizirali strokovno ekskurzijo. Imeli smo veliko idej in želja, kam vse po Sloveniji bi šli. Žal pa je realnost ta, da so se avtobusni prevozi močno podražili, pokojnine so majhne, če sta v družini dva člana ZB, so stroški dvojni.

Tako smo se odločili, da bomo odslej potovali z vlakom, saj ne moreš vnaprej vedeti, ali bo na avtobusu za nas 20 praznih sedežev. Lani smo z vlakom obiskali Metliko, letošnji cilj pa je bilo Trebnje, seveda zopet z vlakom. Ker smo že vsi upokojeni, imamo kartice za brezplačne javne prevoze, kar močno zniža naše stroške.

Tako kot na vseh naših dosedanjih izletih smo tudi tokrat najprej obiskali spomenik padlim borcem v NOB. Občina Trebnje je že pred mnogimi leti vsem padlim v NOB postavila dva skupna spomenika. Eden se nahaja v parku v centru Trebnjega, drugi pa na pokopališču. Pri spomeniku v parku smo prižgali svečko in z enominutnim molkom počastili vse padle heroje. Rdeča nit vseh izletov KO Center Novo mesto je poleg obiska spomenikov tudi obvezen obisk kulturnih hramov. Tokrat smo obiskali Galerijo likovnih samorastnikov Trebnje, kjer je bilo v petdesetih letih delovanja zbranih več

kot 1300 del umetnikov z vsega sveta. Vodení enourni ogled in strokovna razlaga o posameznih stilih ustvarjanja umetniških del je bila pika na našem izletu.

Pred odhodom smo se še okrepčali v gostilni Kamra v centru Trebnjega in zadovoljni s koristno preživetim dnevom sedli na vlak, ki nas je varno pripeljal domov v Novo mesto.

*Vera Splichal,
KO ZB NOB Center Novo mesto*

Ekskurzija na Kočevsko

V letnem programu naše ZB Žabja vas smo načrtovali obisk Kočevskega območja in Obkolpja. Pokrajino, kraje in zgodovino smo želeli bolje spoznati. Na pot smo odšli 29. junija.

V kraju Lašče smo se ustavili pri spomeniku in grobnici padlim partizanom s širšega območja Lašč.

Na Smuki stoji spomenik članoma KP Avstrije in plošča padlim borcem jurišnega bataljona 18. divizije.

V Starem Logu je spominski park z grobnico 74

ubitim. Zadržali smo se ob spomeniku pesnika Mirana Jarca, zvedeli nekaj o njegovem pesniškem ustvarjanju in življenju. Spomnili smo se ga z branjem njegovih pesmi. Miran Jarc je padel pod streli italijanskih vojakov, 24. avgusta 1942 v vasi Pugled.

Potovanje smo nadaljevali do lepo urejenega mesta

Kočevje. Seznanili smo se z zgodovino kraja, pomembnimi dogodki v vojni in po njej. V parku stoji sedem doprskih kipov narodnih herojev. Veličasten spomenik osvoboditve pa je postavljen prav v centru mesta.

V nadaljevanju našega popotovanja smo se ustavili

KO ZB za vrednote NOB Žabja vas v Starem Logu

v vasi Makoše v občini Ribnica. V tem kraju stoji spomenik 17 padlim borcem 3. bataljona 9. brigade Kočevsko v letu 1944. V vasi Grčarice in Kočevski Reki smo obiskali obeležje padlim borcem, domačinom ter drugim žrtvam. Povzpeli smo se do Taborske jame, ki se nahaja v stenah nad kanjonom potoka Čabranka blizu vasi Belica. V jami je bila dobro skrita partizanska postojanka. Po izdaji jih je napadla italijanska vojska 1942. Iz jame nad prepadom se niso imeli kam umakniti, zato je padlo devet borcev. V širšem pogorju je delovala tudi partizanska tiskarna Triglav od 1943 do 1945. Delo te tiskarne je bilo izredno pomembno za delovanje NOB.

Ustavili smo se in se spočili v gostilni Kovač v Osilnici. Sredi kraja je postavljen spomenik. Vseh žrtev te doline je bilo 14,5 odstotkov prebivalstva. Z ogledom gradu Kostel smo izlet zaključili, z novimi vedenji in željo, da se vojne strahote več ne ponovijo.

*Martin Kužnik,
KO ZB NOB Žabja vas*

Tradicionalni pohod na Drganc

Člani KO ZB za vrednote NOB Gabrje smo 1. julija 2023 pripravili 3. tradicionalni pohod na Drganc, s katerim se spomnimo na vojne čase med letoma 1941 in 1943, ko je bila vas Gabrje obdana z desetimi italijanskimi bunkerji in bodečo žico. In ravno na vzpetini Drganc, od koder se je videlo do šentjernejske in novomeške doline ter do obronkov Gorjancev, so Italijani postavili kar tri bunkerje.

Člani smo se skupaj s povabljenimi gosti, bilo nas je okrog 45, zbrali pred Kulturnim domom v Gabrju. Ob 9. uri smo krenili proti studencu v Gabrju, nato nadaljevali pot proti Pangrč Grmu, zadnja postojanka pa je bil ogled razvalin italijanskega bunkerja na Gomilah. O gradnji italijanskih bunkerjev na tem področju nam je na zanimiv način pripovedoval zgodovinar in mladi raziskovalec Blaž Štangelj. Po pohodu smo se polni novih znanj in prijetnih izkušenj vrnili proti Kulturnemu domu Gabrje. Pridružil se nam je še nekaj

članov, tako da nas je na kulturnem programu, ki je sledil pohodu, prisostvovalo kar okrog 70 članov. Nato je sledila pogostitev s pristnim partizanskim golažem, sladicami in domačo podgorjansko

kapljico.

Dogovorili smo se, da se naslednje leto spet srečamo.

*Petere Moravec,
KO ZB NOB Gabrje
Foto: Blaž Štangelj*

Uredili smo spominski park pri spomeniku NOB na Cvibljju

Velika želja članic in članov Občinske organizacije Zveze borcev za vrednote NOB Žužemberk je bila, da bi okolico spomenika NOB na Cvibljju uredili kot spominski park, posvečen 2.172 padlim partizanom in aktivistom NOB ter civilnim žrtvam 2. svetovne vojne na območju Suhe krajine v letih 1941–1945.

Že konec lanskega leta smo izdelali unikatne podstavke za klopi in mizo, ki so leto dni čakale na postavitve. V letu 2023 smo po pridobitvi soglasja Sklada kmetijskih zemljišč Republike Slovenije in gozdov kot lastnika zemljišča in Zavoda RS za varstvo kulturne dediščine iz Novega mesta ob pomoči Občine Žužemberk namestili informacijsko tablo, nabiralnik za zloženke, tablo, ki označuje kulturni spomenik lokalnega pomena. Postavili smo lično izdelane klopi in mizo za obiskovalce ter luči in uredili novo dostopno pot. Na informacijski tabli so fotografije 21 spomenikov in spominskih obeležij NOB v občini Žužemberk, predstavljenih na kodi QR. S skeniranjem kode se bo lahko obiskovalec povezal z našo spletno

stranjo in se seznanil z nekaterimi najbolj pomembnimi dejstvi o dogodkih med NOB v Sloveniji, Suhi krajini in Žužemberku. Označeni sta tudi kolesarska in pešpot »Po poti spomenikov in spominskih obeležij NOB v Občini Žužemberk – NOBKA« ter del mednarodne pešpota Vranov let, ki poteka v spomin na dogodke iz leta 1944, ko so partizani iz nemškega ujetništva iz taborišča STALAG XVIII D v Mariboru rešili 96 zavezniških vojni ujetnikov in jih z belokranjskega partizanskega letališča prepeljali v italijanski Bari. To je spomin na junaštvo slovenskih partizanov, partizanskih kurirjev in slovenskega, pretežno kmečkega prebivalstva, ki je ubežnikom tudi za

ceno svojih življenj in imetja nudilo hrano in zatočišče. Del označene pešpoti poteka tudi skozi Občino Žužemberk od Dobrave, Trebče vasi, Dvora in Podgozda do Soteske.

Vse delo smo članice in člani opravili prostovoljno, ob tej priložnosti pa bi se še posebej zahvalili donatorjem: Krki, tovarni zdravil, d. d., Novo

mesto; Keko – opremi d. o. o., Žužemberk; Ustanovi Franc Rozman - Stane, Ljubljana; Združenju borcev za vrednote NOB Novo mesto; Občini Žužemberk in podjetju IziMap d. o. o. iz Šmarna pri Litiji, ki je oblikovala informacijsko tablo. Več o aktivnostih OOZB NOB Žužemberk najdete na spletni strani: <https://www.zb-nob-nm.si/zb-nob-zuzemberk/>.

*Darko Pucelj,
OO ZB NOB Žužemberk*

Obnovljen spomenik neznanemu borcu

Ko smo oktobra 2023 lovili in uživali v še zadnjih lepih sončnih dnevih, je član Občinske organizacije ZB za vrednote NOB Škocjan tov. Ivo Petančič - Ičo samostojno in v lastni režiji izkoristil lepo vreme in obnovil nagrobni spomenik neznanemu borcu Gubčeve brigade, ki je padel novembra 1943. Spomenik neznanemu borcu je 1987 postavila OO ZB Novo mesto na pokopališču v Tomažji vasi. Kljub rednemu vzdrževanju spomenika pa je zob časa naredil svoje. Ičo, ki že vrsto let skrbi za omenjeni spomenik, pa je letos spomenik v celoti obnovil in zasadil cvetje. Na tak način je izkazal veliko čast neznanemu borcu in vrednotam NOB, kakor tudi občinski organizaciji ZB, ki je uradno zadolžena za spomenik.

*Janko Škoporc,
OO ZB NOB Škocjan*

Spominski pohod do grobišča v Šentjoštu

V KO ZB Žabja vas smo tudi letos v celoti izpolnili svoj letni načrt aktivnosti, ki je ob kulturnih in družabnih dogodkih vseboval predvsem obujanje spomina na NOB. Še več, člani so se zelo množično odzivali tudi na mnoge dogodke, ki so jih organizirale druge sorodne organizacije.

Že vrsto let smo za svoje člane, letos pa tudi za člane sosednjih organizacij in krajanke pripravili pohod

do grobišča v gozdu nad Šentjoštom. Pri spomeniku NOB na Drejšetovi poti smo se najprej poklonili spomenu treh aktivistov, ki so jih nacisti umorili 22. oktobra 1943, natančno pred 80 leti.

Tudi letošnji pohod je bil na dan 22. oktobra. Na gozdni poti so se kot vedno ustavili na enem od morišč, ki je označeno z lesenimi križi. Tradicionalno okrepčilo pri hiški ene od naših

članic je v tem svežem jesenskem dopoldnevu prav prijetno prijalo.

Besede uvodnega pozdrava v tem podgorjanskem gozdu, kjer počivajo žrtve belogardističnega terorja, so se pomešale s šelestečim listjem. Vsakoletni spominski pohod do tega kraja nad Šentjoštom, s postankom in poklonom pri spomeniku, je izraz globokega spoštovanja in spomina na umorjene žrtve domačih izdajalcev. Grobovi po teh gozdovih so sprejeli vase aktiviste, kurirje, posamezne borce, kmete, ostale prebivalce in pripadnike partizanskih patrulj.

Čustvena je bila Jožičina predstavitev značaja tega spominskega pohoda. Sedmošolca Manca in Vojko ter članica Silva so program prepletli z recitacijami, zvok saksofona mladega umetnika Leona pa je program le še zaokrožil.

Vzporedna pot proti Žabji vasi je pohodnike pripeljala do domačije člana, kjer je bilo pripravljeno okrepčilo, posladkano s pečenim kostanjem.

Tokratno spominsko svečanost sta pripravila KO ZB Žabja vas in Stopiče, ki sta udeležence povabila na pohod naslednje leto.

*Tone Murgelj
KO ZB NOB Žabja vas*

Spominska slovesnost na Ruperč Vrhu

V soboto, 28. 10. 2023, je bila v spominskem parku NOB na Ruperč Vrhu slovesnost ob dnevu spomina na mrtve. Pred tem smo s cvetjem uredili grobišče 12 partizanov.

Spominska slovesnost je bila namenjena spominu na padle borce NOB, talce, taboriščnike in druge žrtve, ki so umrli za domovino v I. in II. svetovni vojni ter med osamosvojitveno vojno, kot tudi vsem drugim pokojnim krajanom. K spomeniku smo položili cvetje. Govor je imela predsednica sveta KS Birčna vas ga. Majda Meštrić, ki je izpostavila vrednoti, kot sta svoboda in mir. V programu so sodelovali učenci OŠ Šmihel, podružnična šola Birčna vas z učiteljicama in pevska skupina Kronce iz Uršnih sel. Program je povezovala Alina. Spominsko slovesnost so pripravili krajani, člani KO ZB za vrednote NOB Birčna vas in Svet KS Birčna vas, sodelovali pa so tudi krajani iz Uršnih sel.

*Bogdan Mali,
KO ZB NOB Birčna vas*

Spominska slovesnost ob dnevu mrtvih v Mirni Peči

Tudi letos 2023 je OO ZB za vrednote NOB Mirna Peč organizirala krajšo spominsko slovesnost vsem, ki so se žrtvovali za svobodo v času NOB, in vsem drugim žrtvam vojne s krajšo spominsko slovesnostjo s pesmijo, recitacijami in nagovorom župana Andreja Kastelica.

Ko dan postaja krajši, ko breze postanejo tišje in naznanjajo jesen, se v mislih obračamo k tistim, ki so nam bili blizu, ki smo jih imeli radi, na katere smo ponosni in s katerimi smo delili srečo. Pa vendar, vse je minljivo, tudi življenje.

Vsako dokončno slovo je težko in boleče. Še težje in z več bolečine je slovo, ki je posledica nasilja in ni naravno. Korak na pot, za katero veš, da je lahko usodna in da si lahko ob življenje, je izraz poguma in zavesti o pripadnosti narodu in svobodi.

Odločitev, ki vas je, spoštovani borci, talci in izgnanci, stala življenja, je izraz hrepenenja po boljšem jutri, po svobodi in sreči. Je izraz tistega globokega čuta pripadnosti narodu v njegovem boju za svobodo in samostojnost, ki je vredno spoštovanja, hvaležnosti in zavezanosti k ohranjanju spomina in vrednot, za katere so izgubili najdražje in edino – življenje. Le slutimo lahko, kako ste to dojemali, kako ste trpeli, zlasti ko

je bilo rabljevo delo posledica izdaje in sodelovanja z okupatorjem. Takrat je smrt dobila še bolj žalostno podobo.

Danes uživamo svobodo in živimo v svoji državi s ponosom, hvaležnostjo obujamo spomine na herojska leta, v nas živi duh, vaša misel, vaša stremljenja, to je sedaj del nas in to je dokaz, da vaše žrtve niso bile zaman.

*Silva Lužar,
predsednica*

OO ZB za vrednote NOB Mirna Peč

Spominski pohod in proslava na Bučki

4. novembra 2023 so Občina Škocjan, Krajevna skupnost Bučka, Združenje borcev za vrednote NOB Novo mesto in Občinska organizacija Zveze borcev za vrednote NOB Škocjan organizirale 18. tradicionalni pohod iz Škocjana na Bučko.

Več kot štirideset pohodnikov sta v Škocjanu pozdravila predsednik OO ZB Škocjan Janko Škoporc in župan občine Jože Kapler. Pohodniki so iz Škocjana krenili do Hrastulj, kjer jih je po prvem

vzponu pričakal domačin Franci Šterk s svojo domačo kapljico. Pot so nadaljevali do geometričnega središča občine in zidanice družine Smrekar iz Stare Bučke. Tu sta jih zakonca Franci in

Milena postregla z domačo pogačo, jabolki in čajem.

Na Bučki so se pohodnikom pri gasilskem domu priključili tudi drugi pohodniki, ki ne zmorejo prehoditi daljše poti, praporščaki, pripadniki 1. spominskega Dolenjskega partizanskega bataljona s harmonikarjem, poslanka v Državnem zboru Republike Slovenije Jožica Derganc in gostje iz ZZB Cerčno - Idrija. Delegacija je položila cvetje na spomenik padlemu borcu Jožku Sašku - Deviju, prav tako pa so venec na spomenik položili gostje iz ZZB Cerčno - Idrija.

V kulturnem domu na Bučki je nato sledila kulturna prireditev v spomin na prvi organizirani partizanski napad na nemško postojanko na Bučki pred 82 leti.

V do zadnjega kotička zasedeni dvorani so prireditev z večglasnim petjem slovenske himne pričeli Bučenski slavčki pod mentorstvom Kaje Jelenič.

Kulturni program je v nadaljevanju v svojem profesionalnem slogu že drugo leto zapored vodila mlada recitatorka Ema Medved.

Udeležence so med kulturnim programom nagovorili župan občine Jože Kapler, predsednik krajevne skupnosti Silvo Vene in slavnostni govornik dr. Martin Premk, poslanec v Državnem zboru Republike Slovenije, ki se je v svojem govoru posvetil predvsem dogajanjem med drugo svetovno vojno.

Najbolj zaslužnim za izvedbo tradicionalnih pohodov in kulturnih prireditev so bile tudi letos podeljene pisne zahvale: prejeli so jih Kulturno društvo Bučka, 1. spominski Dolenjski partizanski bataljon in Ivan Petančič - Ičo.

Kulturna slovesnost se je končala s partizansko pesmijo ob spremljavi harmonikarja Slavka Franka in krajšo pogostitvijo.

*Janko Škoporc,
predsednik OO ZB NOB Škocjan*

Spominska svečanost, posvečena padlim borcem IV. bataljona Udarne brigade Ivana Cankarja, Marof

V torek, 14. novembra 2023, so Združenje borcev za vrednote NOB Novo mesto, Krajevna organizacija borcev za vrednote NOB Bršljin in Krajevna organizacija borcev za vrednote NOB Mestne njive - Ločna - Mačkovec pripravili spominsko slovesnost ob 80-letnici poskusa ponovnega zavzetja Novega mesta.

Zbrali smo se ob grobnici šestih neznanih padlih borcev IV. bataljona Udarne brigade Ivana Cankarja na novomeškem Marofu.

Svečanemu mimohodu praporščakov s prapori KO ZB NOB in spominske Novomeške partizanske čete ter polaganju venca je sledil kulturni program, v katerem so nastopili učenci Osnovne šole Bršljin pod mentorstvom učiteljice Polonce Tratar Božič, avtor spominsko-rekreacijske poti »Novo mesto v žici« Jože Pečnik in recitatorka Terezija Potočar.

K spomeniku so venec položili predsednik ZB NOB Novo mesto Dušan Černe in predstavnik krajevnih organizacij ZB NOB Bršljin in Mestne njive - Ločna - Mačkovec.

Jože Pečnik je slikovito orisal prelomno dogajanje

na evropskih bojiščih in razmere, v katerih je jeseni 1943 potekal partizanski poskus ponovnega zavzetja Novega mesta.

Slavnostni govornik Srečko Vovko, svetnik občinskega sveta Mestne občine Novo mesto in član nadzornega odbora ZB NOB Novo mesto, je opozoril na pomen žrtve partizanskih borcev ter na vzdušje, ki je vladalo v tistih dneh na območju Novega mesta.

Legendarno Udarne brigado Ivana Cankarja je ustanovilo Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet z ukazom, dne 16. septembra 1942. Sestavili so jo 28. septembra 1942 na slovesnem zboru vseh pripadajočih enot v vasi Lapinje na Kočevskem. Pridružila se je ostalim trem udarnim brigadam, Tomšičevi, Gubčevi in Šercerjevi.

Po razgibanem delovanju na Kočevskem, v Beli krajini in na Dolenjskem v prvem letu obstoja je partizansko vodstvo sklenilo, da je treba iz Novega mesta pregnati nemško-domobransko posadko, ki je postojanko zasedla kmalu po kapitulaciji Italije.

Napad na Novo mesto je trajal od 11. do 30. novembra 1943. Kljub neuspehu ponovnega zavzetja so partizanske enote izvedle dolgotrajno blokado mesta z namenom, da bi Nemcem preprečile prodore na osvobojeno ozemlje ter ropanje in pobijanje prebivalcev v okolici Novega mesta.

Uradni program pri spomeniku, ki ga je 1954 zasnoval arhitekt Ivan Moreti, smo sklenili s prijetnim druženjem ob toplim čaju. V prihodnjem letu je v načrtu tudi obnova spomenika, ki ga je že dodobra načel zob časa.

*Mitja Gros,
KO ZB NOB*

Mestne njive - Ločna - Mačkovec

V SREDIŠČU

Prvi kongres žensk v Sloveniji v Dobrniču 1943

Besedilo: Vera Klopčič

Foto: Enver Palalić

Pomen I. ženskega kongresa

Sredi oktobra leta 1943, v času vojne vihre, so napredne slovenske ženske organizirale 1. kongres Slovenske ženske protifašistične zveze (SPŽZ) v kraju Dobrnič v Suhi Krajini, kar je unikum v tedanji Evropi. V javnem prostoru je premalo prisotna zavest o tem izjemnem dogodku, ki dejansko pomeni začetek političnega udejstvovanja žensk.

Stavba Kulturnega doma v Dobrniču, kjer je potekal Prvi kongres.

V prispevku želim osvetliti pomen prvega kongresa žensk /SŽPZ tudi za današnji čas hitrih sprememb, ki jih narekuje model družbe potrošništva in vsakdanje naglice. Pred osemdesetimi leti so morale v vojnem času pogumne ženske iz cele Slovenije premagati mnoge ovire, da so prispele na kongres in spregovorile o svojem življenju, delu in viziji za prihodnje boljše življenje vseh.

Prvi kongres SŽPZ je potekal v vojnem času in je dolgoročno prispeval k utrjevanju pomena ženske enakopravnosti, ter postavil temelje nadaljnjemu razvoju ženskega gibanja v Sloveniji. Temeljne vrednote kongresa, solidarnost in medsebojna pomoč so nam še danes za vzor. Na spominski plošči na zidu kulturnega doma v Dobrniču je zapisano, da so se delegatke zavezale, da se bodo

Spominska plošča na pročelju Kulturnega doma v Dobrniču

»BORILE ZA OSVOBODITEV SVOJEGA NARODA IN ZA SREČO BODOČIH RODOV«.

V vojnem času so prebivalci Dobrniča sprejeli delegatke kongresa in jim nudili nastanitev in

oskrbo, delili so z njimi, kar so imeli. Takrat se je zbralo 180 delegatk iz cele Slovenije,¹ po pričevanju udeleženk kongresa pa so domačinke vsestransko in aktivno sodelovale pri organizaciji in izvedbi prvega kongresa.² Med drugim so v času kongresa okrasile dvorano, kjer je potekal kongres, štiri med njimi pa so kot izvoljene delegatke sodelovale v delu prvega kongresa. Predstavnik zavezniške misije britanski major Jones, ki je bil prisoten na prvem kongresu je pozneje zapisal, »da so ga bolj prepričale te preproste ženske, kot vse depeše Vrhovnega štaba«. Da je mislil resno, priča tudi dejstvo, da je ob odhodu iz Slovenije doniral Glavnemu odboru SPŽZ 300.000 lir.³

*Tabli na pročelju
kulturnega doma v
Dobrnju*

*Spominska soba prvega kongresa
AFŽ v Dobrnju*

V stavbi kulturnega doma, kjer je potekal prvi kongres, je urejena Spominska soba prvega kongresa AFŽ, kjer so ohranjeni originalni dokumenti, seznam izvoljenih delegatk prvega kongresa iz leta 1943, gradivo, plakati iz vojnega časa in predmeti udeleženk prvega kongresa. Muzej novejšje zgodovine je pred leti prenovil in na novo postavil spominsko zbirko o 1. kongresu SPŽZ, v letu 2023 pa je ob 80. obletnici prvega kongresa Krajevna skupnost Dobrnje obnovila, osvežila in prepletkala prostore Spominske sobe.

Proslave v spomin na prvi kongres SŽPZ/ AFŽ v Dobrnju

Društvo Dobrnje v sodelovanju z občino Trebnje in ZB za vrednote NOB Trebnje vsako leto organizira spominske prireditve v Dobrnju, ki so umeščene sredi meseca oktobra, v nedeljo, ki je najbližja datumu, ko je potekal 1. kongres Slovenske protifašistične ženske zveze (SŽPZ). To so slavnostni dogodki, na katerih se s ponosom spominjamo izročila delegatk 1. kongresa SPŽZ. Prireditve postaja vse bolj množična, saj je to največji shod žensk v Sloveniji. Slavnostne govornice so ženske, ki so izbojevale pomembno mesto v slovenskem političnem, umetniškem ali znanstvenem delu. Med njimi so tudi ugledne predstavnice iz vrst Slovenk iz zamejstva, so izjemne osebnosti, ki so se uveljavile v javnem življenju Slovenije in v mednarodnem prostoru. Do sedaj so v letih 2002- 2023 kot slavnostne govornice nastopile: dr. Maca Jogan, Živa Vrbič, Dragica Rome, Danica Simšič, Breda Pečan, dr. Zora Konjajev, dr. Vera Klopčič, dr. Andreja Kocjančič, mag. Majda Potrata, dr. Ljubica Jelušič, ministrica

¹Ker se delegatke iz Primorske niso mogle udeležiti kongresa v Dobrnju zaradi vojnih razmer so v vasi Štjak na Primorskem v februarju 1944 organizirale konferenco SPŽZ za Primorsko.

²Povzeto po: Ivka Križnar - Dobrnje, kraj I. kongresa Slovenske protifašistične ženske zveze (SPŽZ), v: Dobrnje ob 50-letnici I. Kongresa Slovenske Protifašistične ženske Zveze, Novo mesto. 1993, str. 3-14.

³Ivka Križnar - Dobrnje, kraj I. kongresa Slovenske Protifašistične ženske zveze (SPŽZ), v: Dobrnje ob 50-letnici I. kongresa slovenske protifašistične ženske zveze, Novo mesto. 1993, str. 6.

za obrambo; Sonja Lokar, dr. Mateja Kožuh Novak, mag. Alenka Bratušek, predsednica vlade; mag. Tanja Fajon, evropska poslanka; Ana Blatnik, predsednica državnega sveta Avstrije; dr. Aleksandra Kornhauser Frazer, mag. Andreja Katič, ministrica za obrambo; Tamara Blažina, poslanka italijanskega parlamenta; Živa Vidmar, dr. Vesna Leskošek, dr. Zdenka Čebašek Travnik, dr. Anica Mikuš Kos, v letu 2023 dr. Nataša Pirc Musar, predsednica RS.

Predsednica Republike Slovenije dr. Nataša Pirc Musar

Ob 80-letnici prvega kongresa SŽPZ smo pripravili brošuro o prvem kongresu *80 let od prvega ženskega kongresa* in poudarili pomen kongresa v kontekstu zgodovine ženskega gibanja. Brošuro smo prevedli v štiri jezike. Proslava ob 80-letnici od prvega kongresa je bila medijsko odmevna, saj je bila predsednica države slavnostna govornica in pokroviteljica proslave

Po proslavi vsako leto skupaj s pripadnicami ženske partizanske čete Dobrnič odidemo na pokopališče v Dobrniču, odnesemo šopek cvetja ter tako počastimo spomin na žrtve in padle borce NOB.⁴

Kljub slabemu in deževnemu vremenu je bilo na proslavi ob 80. obletnici pozitivno vzdušje.

Proslava v letu 2022 je potekala v živo po dveh letih omejitev zaradi COVID-19.

Partizanski spomenik na pokopališču v Dobrniču

Video posnetek proslave je dostopen na kanalu YouTube: Vera Klopčič.

⁴O proslavi je poročal TV Vaš kanal, članki pa so bili objavljeni v Dolenjskem listu, na občinskem portalu občine Trebnje, v Nedeljskem dnevniku in v Svobodni besedi.

Pohod po poti Mare Rupena

V središču naselja je na oglasni deski informativni zapis o I. kongresu in pohodu po Poti Mare Rupena.

Na dan proslave, skupaj s Kulturno turističnim društvom Dobrnič iz Dobrniča organiziramo pohod po poti Mare Rupena, ki je bila prva sekretarka SPŽZ. Mara Rupena je bila izjemna osebnost ženskega gibanja v času NOB in je ostala zavezana temu izročilu celo svoje življenje, nesebično je spodbujala razvoj tega območja s projekti za razvoj podeželja in urejanje položaja kmečkih žena. Poimenovanje kraka Evropske pešpoti E7 po Mari Rupena sta predlagali dr. Ana Barbič in dr. Maca Jogan.

Društvo Dobrnič

Skozi zgodovino se je pogosto zgodilo, da so po doseženih zmagah ženske ostale prezrte in skoraj pozabljene pri oblikovanju in utrjevanju družbene strukture in vzpostavljanju stebrov nosilcev moči ter so pogosto zastale na obrobju glavnih političnih dogajanj. Da pa se ne bi pozabilo na pomembne dosežke ženskega gibanja, od leta 2001 v Sloveniji deluje Društvo Dobrnič, ki skrbi za ohranjanje dosežene ravni spoštovanja pravic žensk v slovenskem prostoru. Društvo Dobrnič je nastalo na pobudo aktivov veterank NOB z željo ohraniti spomin na delovanje slovenskih žensk med NOB. Namen društva Dobrnič je večstranski:

- ohranjanje spomina na družbeno vlogo in delovanje slovenskih žensk v preteklosti, zlasti med NOB, ohranjanje pozitivnih tradicij

slovenskega ženskega gibanja;

- skrb za ohranjanje in pridobivanje gradiva in dokumentacije;
- spodbujanje znanstveno-raziskovalnega in publicističnega dela s to tematiko;
- spodbujanje enakopravnega položaja žensk v družbi, spodbujanje njihovega vključevanja v politično delovanje ter promocija njihovega dela in dosežkov.

Društvo Dobrnič, ki je tudi član Zveze združenj za vrednote NOB Slovenije, ima sedež na Einspielerjevi 5 v Ljubljani. Predsednica društva je Vera Klopčič, podpredsednici pa sta Živa Vidmar in Neva Filipčič. Častne članice društva so vse še živeče delegatke 1. kongresa SPŽZ; častna predsednica je prva predsednica društva Danica Simšič. Sicer pa ima društvo že prek 300 članov in članic iz cele Slovenije. Da bi uspešneje delovalo, oblikuje območne enote/podružnice; program dela in poročila o delu društva sprejema upravni odbor. Društvo Dobrnič je edina ženska veteranska organizacija v Sloveniji.

Logotip Društva Dobrnič

Društvo Dobrnič si prizadeva za zbiranje gradiva, spodbuja raziskovanje in publiciranje znanstvenih in strokovnih del, da bi se ohranil spomin na pomembne ženske iz slovenske zgodovine v vseh generacijah, in tudi na ta način v javnosti zagovarja in se zavzema za enakopravnost žensk v javnem življenju. Zbrano gradivo, tj. fotografije in video posnetki proslav, je dostopno na YouTube spletni strani: Vera Klopčič. V letu 2020 nam je Miran Zupančič, sin delegatke Slavke Zupančič - Vidrih odstopil posnetek intervjuja s svojo mamo - delegatko in posnetke spominskih proslav v Dobrniču od leta 2012 dalje in s tem prispeval k ohranjanju avtentičnega vpogleda na te zgodovinske dogodke.⁵

V preteklih letih smo se potrudili, da bi bilo Društvo Dobrnič čim bolj prepoznavno v slovenskem prostoru, zlasti v medijih. V

⁵Tudi ti posnetki so z dovoljenjem avtorja dostopni na mojem Youtube kanalu.

vsebinskem okviru smo vzpostavili in okrepili sodelovanje z zamejskimi inštitucijami in ustanovami s sorodnimi programi v Sloveniji. Ustvarjali in krepili smo mrežo za delovanje v sodobnem času in se odzivali na pomembne družbene dogodke (Ženski lobi, TIGR, Šiftarjeva fundacija, odbor taboriščnic Ravensbrück). V maju 2021 smo v Petanjcih v Vrtu spominov in tovarštva Ustanove Šiftarjeva fundacija zasadili rumeni dren kot drevo prijateljstva in ga posvetili »vsem junaškim ženskam« v počastitev in ohranjanje spomina na zgodovinske like pogumnih žensk, ki so zaznamovale svoj čas.

To je dodana vrednost našega delovanja, saj sodelujemo z vsemi združenji in ustanovami, ki temeljijo na vrednotah odporiškega in antifašističnega izročila. Nedavno smo vzpostavili sodelovanje v mreži MAJ – mreži antifašistk, ki se kot povezovalno gibanje antifašistk oblikuje v celotnem prostoru nekdanje skupne države.

Na ta način Društvo Dobrnič ohranja spomin na 1. kongres Ženske protifašistične zveze in na druge pomembne dogodke, povezane z ženskim gibanjem. Ohranja izročilo ženskega gibanja v Sloveniji, ki se je prav v prelomnih dogodkih zgodovine slovenskega naroda izoblikovalo kot svobodomiselna, miroljubna in povezovalna življenjska sila. Vizija udeleženk prvega kongresa je bila upor proti nasilju, krivicam, poniževanju ter zavezanost plemenitim vrednotam humanizma in človeškega dostojanstva za vse. To je tudi idejna zasnova za delo Društva Dobrnič v prihodnosti.

Literatura:

Slovenke v narodnoosvobodilnem boju/ Zbornik dokumentov, člankov in spominov/ Ljubljana Borec 1970, II-1

Dobrnič – ob 50. obletnici I. kongresa slovenske protifašistične ženske zveze, Dolenjska založba. Novo mesto 1993

Vera Osolnik Klopčič, Maca Jogan, Živa Vidmar: *80 let od prvega ženskega kongresa.*

Društvo Dobrnič in Ministrstvo za kulturo. Ljubljana 2023

Vera Klopčič: *Boj za pravice žensk v Sloveniji: delovanje Društva Dobrnič.* Svobodna beseda. Letn. 4, št. 6, 2018, str. 17–18

Seznam udeleženk prvega kongresa

Seznam delegatk prvega kongresa (vir: Dobrnič ob 50-letnici, str. 10–13)

Delegatke 1. kongresa SPŽZ

Dobrnič 16.–17. oktobra 1943

Članice glavnega iniciativnega odbora SPŽZ:

Angelca Ocepek, Mara Rupena - Osolnik, Helena Puhar, Marija - Marijana Draksler, Dana Mišigoj - Kozak, Mica Šlander, Zima Vrščaj - Holy

Partizanke: Dragica Braniselj - Rome, zaščitna četa GŠ, Družina - Andriana Olga, Šercerjeva, Hafner - Kremžar Anica, Cankarjeva- se ni udeležila (ranjena), Tončka Ilaš - Sedlar, XV. divizija, Milka Kerin - Pohorska Milka, delegatka Štajerskih bork, Anica Kušar - Kaliman, Gubčeva, Maruša Rebselj- Vrhovc, II.bataljon Cankarjeve, Milka Saje - Krese, Gubčeva, Hilda Sedej - Belič, Cankarjeva brigada

Izvoljene delegatke po okrožjih in pokrajinah

Ljubljana: Marica Čepe - Majda- ni mogla priti, Ivanka Magolič, Marija Pečar - Šlebinger - Lili, Marija Pezdirc - Cerle - Tita, Milena Sušnik, Hela Škulj – ni prišla čez blok, Rožca Štok

Primorska

Marija Bašelj - Katja, Alojzija Bratuž - Tanja, Ana Dolinar - Klara, Pavla Krnel, Kristina Maslo - Fidel, Roza Nemec - Snežna -Snežnica, Zora Rupena - Katja, Marija Treven - Primožič - Milica, Lojzka Trošt - Podogornik - Nataša, Marija Tul- Smolnikar - Soča

Gorenjska

Milka Mezek - Klara, padla na poti na kongres v Suhem dolu v Poljanski dolini.

Anica Cizej - Pervanja - Marjanca (Ko je zvedela, da je padla Mezkova, je šla sama na pot, vendar ni prišla pravočasno na kongres.)

Štajerska

Mica Šlander - Marinko (članica GO SPŽZ), Milka Kerin - Pohorska Milka (delegatka Štajerskih

bork). Določene so bile še tri, ki niso mogle čez Savo. Amalija Jerina, Janče, okrožje Litija – ni mogla na kongres.

Dolenjska

Bela krajina: Marjetka Bavec– Sonja, Rozika Bohinc, Pepca Rems- Cvetkovič, Ana Doltar, Regina Fir, Karlina Jakofčič, Rezika Jelinič, Lojzka Kopčič - Lavrin, Marija Macele, Angela Mahnič - Bratko, Martina Prus, Pepca Šetina - Bostač, Enica Škof, Francka Šobar - Dolenc, Šobarjeva mati, Rezka Traven, Angela Vivoda, Savka Zupančič, Barica Žugelj

Novo mesto: Frančiška Ščurk- Aleš - Dunja, Lina Androjna, Ivanka Basaj, Marija Bartelj - Zagorčanka, Lidija Berce, Anica Blatnik, Tončka Blatnik, Martina Bregar, Stana Brunar - Štupar, Ida Brzin - Zupan, Maruša Bulc, Zinka Cerar - Zdenka, Frančiška Čeh, Marija Dimnik, Karlina Dragar - Žagar, Ana Florjančič, Francka Franko, Marija Franko - Pirkovič, Marija Glavan, Sabina Glavan - Kužnik, Anka Glavinovič - Longer, Danica Henigman, Anica Hlede (Hlade), Marija Globelnik - Humar, Angela Jakopin, Angela Janise, Marija Jerman, Ančka Jordan, Karlina Jordan, Angelca Kamni - Jeršin, Dragica Kastelic, Amalija Kavčič - Zupančič, Terezija Klobučar, Polonca Kolenc - Meglič, Milka Kolenc - Rugelj - Trče, Lojzka Kolenc, Mica Vidovič - Koren, Zalka Kos - Krhlin, Martina Kovačič, Kristina Kotnik, Pepca Kralj - Avguštin, Marija Legan, Anica List, Marija Lovše, Tončka Lovše, Ivanka Lukšič - Rapuš, Tončka Majcen, Majcnova mama, Viktorija Medved, Anica Merčun, Verona Mrvar, Angela Mirtič, Justina Novak, Martina Petrič, Milena Jenko - Podbevšek, Ela Podbevšek - Skušek, Rozalija Poglajen, Justina Porle, Tončka Rešeta, Marija Robek, Pavla Rovar, Francka Slak - Vilfan, Anica Potočar - Počrvina - Somrak, Zofka Starič - Krese, Cvetka Strniša - Kulovec, Marija Šafar - Smrke, Štefka Šorman, Joža Koncilija - Šuštar, Rezka Virant, Ivanka Vrček, Ivana Zajc, Vida Zavrl, Mici Zupanc, Marija Zupančič, Slavka Zupančič - Vidrih, Anica Železnik, Terezija Žukovec

Ribnica: Angela Gorše, Stana Hočevar, Marija Ivančič, Silva Kmet, Ančka Alič

Kočevje: Pavla Bradač, Marija Jordan, Ivana Kastigar, Marija Knapič, Lojzka Košir, Fanika Kovač, Mina Lavrič, Pepca Mura, Ivanka Poje - Tanko, Micka Rauh, Marija Rauh, Rezka Razdrih, Katja Sevšek - Rauh, Lenčka Škoda, Katarina Štajdohar ali Štandohar, Neža Štavidohar

Grosuplje: Pepca Ahlin - Erjavc, Pepca Berčan, Milka Habjan - Črnugelj, Anica Gale, Pavla Grm - Arhar, Mimi Pajk, Milica Strgar, Vera Šuntajs - Groznik, Ančka Vrbič

Stična: Terezija Bregar, Marija Erjavec, Nada Vesel - Gačnik, Marija Globokar, Milena Gosnar, Ana Hrast, Alojzija Kovačič, Marija Koželj, Olga Majcen, Jožefa Marovič - Špendal, Pepca Perme - Trontelj, Karolina Strmole, Malka Trontelj - Kralj, Pepca Zajc - Udovič, Jožefa Zupančič, Justina Zupančič - Rozman, Nežka Gorše, Pepca Jagodic, Lojzka Ješelnik

Velike Lašče: Cilka Brodnik - Malešič, Pavla Centa, Nika Ložar - Ančka, Angela Mazi - Peternel, Francka Melik - Žagar, Mihaela Zgonc - Arko

NOTRANJSKA

Cerknica: Anica Bende, Francka Caserman - Žnidaršič, Franja Dobrila, Justi Fatur, Mara Avsec - Gerželj, Francka Kovačič, Marjetka Martinčič, Marija Štritof - Radovanovič, Marija Sterle, Ivanka Šega, Slavka Urbas, Marija Zakrajšek, Ivanka Zigmund

Vrhnika: Pavla Dolničar - Prebil- Lenka, Ana Podviz - Nagode

Prisotne delegatke, za katere ni ugotovljeno, kje so bile delegirane:

Danica Erkar, Pepca Gale, Anica Hočevar, Cveta Holz (ali Holc), Frančiška Hribljan (Hrebljan), Cirila Mesec, Julka Mohar, Majda Rajer - Zemljak, Milka Sokolšek - Štukelj, Lenka Tofant, Marija Valjavec, Jožefa Zelnikar

100-letnica rojstva narodne herojinje Marije Šilc - Majde

Majda Šilc je bila prva Slovenka, ki je bila razglašena za narodno herojinjo Jugoslavije. Za herojinjo so jo razglasili 19. junija 1945. Po njej sta se imenovala dijaški dom in ulica v Novem mestu (danes Jakčeva ulica), v Ljubljani pa se po prvi slovenski herojinji še vedno imenuje Majde Šilčeve ulica.

Marija Šilc je bila rojena 17. marca 1923 v vasi Kržeti na Gori nad Sodražico. Meščansko šolo je obiskovala v Ribnici, vendar so jo starše le stežka šolali, zato je prej kot v dveh letih šolanje opustila in se zaposlila v trgovini, najprej v Ribnici, nato v Ljubljani, kjer jo je zatekla tudi vojna. Takoj po okupaciji se je vključila v odpor proti okupatorju. Spomladi leta 1942 je bila sprejeta v Zvezo komunistične mladine (SKOJ) in dobivati je začela pomembnejše naloge. Zaradi izdaje je morala zapustiti Ljubljano in je 19. junija 1942 s ponarejenimi dokumenti prišla iz okupirane Ljubljane ter v Dolomitih komaj osemnajstletna postala bolničarka in seveda hkrati borka Dolomitskega odreda. Dobila je partizansko ime Majda.

Bolničarka brigade "Ljubo Šercer" Majda Šilc daje prvo pomoč ranjenemu borcu, po bitki v Jelenovem žlebu.

Jeseni 1942 je po italijanski ofenzivi odšla v Šercerjevo brigado, kje rje najprej opravljala naloge brigadne bolničarke, aprila 1943 pa je postala brigadna sekretarka SKOJ-a. Med boji je tudi pesnila in je napisala mladinsko himno, ki jo je septembra 1943 uglasbil Marjan Kozina:

*Vstani, mladina in stoj kakor hrast,
naj puška stoji ti ob strani;
čuvaj to mlado slovensko nam rast,
katere teptajo tirani!
Mladina slovenska, le hrabro v boj!
Ravnaj se po bratskih junakih iz vzhoda,
v tej borbi s tirani se žrtev ne boj,
če hrabrost je geslo pohoda!*

Po italijanski kapitulaciji je odšla v komaj Ljubljansko brigado z nalogo, da tam organizira SKOJ. Nalogo je opravila nad pričakovanjem. Leta 1944 je kot delegatka Ljubljanske brigade sodelovala na kongresu Zveze protifašistične mladine Jugoslavije v Drvarju. Ko se je vrnila s kongresa, so se začeli srditi boji za Belo krajino. Že 11. julija 1944 je Cankarjeva brigada imela težke boje pri Drašičih. Sovražniku je po nekajdnevnih bojih uspelo prodreti celo do Metlike, vendar so ga partizani uspeli odbiti, zato je ta poskušal prodreti z novomeške strani prek Gorjancev. 13. julija 1944 je sovražnik napredoval skoraj do Težke Vode,

kakšen kilometer pod položaji brigade. Tedaj je Majda zbrala okoli sebe skupino 30 skojevcev in jurišala na Nemce in domobrance, dokler se niso umaknili.

14. julija je sovražnik ponovno začel napad z močnim artilerijskim ognjem, ki pa ni bil uspešen. Popoldan, ko je obstreljevanje prenehalo, se je po osamljenem strelu razpočila granata daleč pred položaji brigade med zidanicami in usmrtila Majdo Šilc in načelnika štaba Franca Zidarja - Jazbeca, ki sta bila na izpostavljenem položaju. Oba so odnesli

v Podgrad in ju pokopali z vsemi vojaškimi častmi. Majda Šilc je bila 19. junija 1945 za proglašena narodno herojinjo, 22. aprila 1949 pa je bila prekopana in prepeljana v grobnico narodnih herojev v Ljubljani.

Vir:

Naše borke. Ob 5-letnici ustanovitve Osvobodilne fronte, 1949, str. 7.

Mateja Hrstar: Ljubljanske ulice: Majde Šilčeve ulica, imenovana po prvi Slovenki narodni herojinji. Dnevnik, 26. marec 2018. Dostopno na:

<https://www.dnevnik.si/1042816130>

Narodna herojinja Milka Šobar - Nataša

Starejši Novomeščani, ki so obiskovali osnovno šolo v Šmihelu se še spomnijo, da se je šola imenovala po herojinji Milki Šobar - Nataši, ki naj bi bila s svojim junaštvom vzor učenkam in učencem. Po osamosvojitvi so postali stari heroji in herojinje nepotrebni in celo nadležni. Šole so odvrogle imena po junakih NOB, da bi se izognile ideološkosti, starih vzornikov niso zamenjale z novimi.

Milka Šobar - Nataša se je rodila 29. decembra 1922 na Gornjih Lazih pri Semiču v kmečki družini kot osmi otrok. Po osnovni šoli je nadaljevala šolanje na meščanski šoli v Novem mestu, nato pa se je vpisala na trgovsko akademijo v Karlovcu, kjer jo je v drugem letniku zatekla vojna. Vrnila se je domov in se leta 1941 vključila v NOB. Bila je kurirka in obveščevalka ter je leta 1942 obiskovala sanitetni tečaj. Da se je ognila aretaciji, je skočila z vlaka, stopila v belokranjsko četo in nato v Cankarjevo brigado, kjer je postala politkomisarka. Pomembno naj bi se izkazala v bojih na Suhorju, Krašiču, Pleterjah, Žužemberku in Jelenovem žlebu (za to bitko je bila pohvaljena v partizanskem

časopisu Slovenski poročevalec). Avgusta 1943 jo je v bojih Cankarjeve brigade pri Sv. Križu nad Litijo v jurišu zadela mina.

Za narodno herojinjo je bila proglašena 20. decembra 1951. Po njej se danes osnovna šola s prilagojenim programom v Črnomlju, pred Kulturnim domom pa stoji njen doprsni kip, delo Marije Keržič Benedetti. V Metliki njeno ime nosi ena od ulic. V Novem mestu o njeni povezanosti s krajem ni sledov.

Vir: Boris Grabrijan: *Ljudje ob Kolpi: Milka Šobar*.
https://lokalno.svet24.si/2023/08/18/278636/zg-odba/Ljudje_ob_Kolpi_Milka_Sobar/

Že dva dni so bila Sela pri Žumberku zavita v težak smodnikov dim. Italijani so pošiljali z vseh strani pomoč ogroženi postojanki. Topovi so neprestano grmeli na položaje. Borci so ležali po lijakih topovskih granat. Bili so izmučeni, lačni. Dva dni že niso imeli v ustih drugega kakor neprijeten duh smodnikovega dima in prsti. Komisarka Milka se je plazila od borca do borca, za vsakega je imela prijetno besedo ali nasvet. Njih motne oči so se lesketale v noči luči, ko so gledale Milko. Pred meseci, ko je prišla v četo kot komisarka, so se neverno nasmihali – ne bo vzdržala. Toda že v prvih borbah je pokazala, da tudi ona marsikaj zmore. Vsi so jo vzljubili kot tovariša, ki jih je srečno pripeljal že iz marsikaterega težkega položaja.

Proti večeru so se cankarjevci pripravili za poslednji napad. Milka je s četo mirno čakala na srednjem sektorju. Nad vasjo je rdeče zablestela raketa. Bataljoni so zdrveli v napad. Iz sto in sto izsušenih grl se je razlegal krik – juriš. Komisarka Milka je s tankim glasom vzpodbujala. Kakor zvezda severnica brodolomcem na morju je ta glas kazal smer v napad.

(Janez Mlinar: Milka Šobar. V: Naše borke. 1946, str. 69. Odlomek)

Zora Rupena - Katja

Zora Rupena - Katja, rojena 22. januarja 1920 v Mirni Peči, je po osnovni šoli obiskovala meščansko šolo v Novem mestu, nato pa končala državno gospodinjsko učiteljsko šolo. Prvo službo je dobila v Mali Nedelji pri Ljutomeru, kjer je vodila tudi potujoči gospodinjski tečaj in se vključila v kulturno delo.

V začetku druge svetovne vojne se je umaknila v rodno Mirno Peč, kjer je začela sodelovati z Osvobodilno fronto in postala članica Komunistične partije Slovenije. Junija 1942 je odšla v partizane in na Trebelnem delovala kot politična delavka. Na Primorskem, kamor je bila poslana spomladi 1943, je postala sekretarka Slovenske protifašistične ženske zveze in članica Pokrajinskega odbora OF. Bila je tudi urednica ženskega partizanskega časopisa Slovenka. Oktobra 1943 je bila na zboru poslancev slovenskega naroda v Kočevju izvoljena za članico SNOS in se spomladi 1944 se je udeležila II. kongresa antifašistične mladine v Drvarju. Tam je ostala v višji partijski šoli, doživela desant in se poleti 1944 vrnila v Slovenijo. Jeseni 1944 je odšla na Štajersko, postala sekretarka komiteja SKOJ in članica komiteja KPS za Štajersko, decembra istega leta pa je bila poslana v Prlekijo. Umrla je na osvobojenem ozemlju v Mali vasi pri Svetem

Tomažu v Prlekiji, ko jo je po pomoti ustrelil ruski vojak. Kako absurdna je bila njena smrt, lahko razberemo iz spominskega zapisa, ki ga je v publikaciji Naše žene objavil Ivan Nemec - Vojko.

Katjo so pokopali blizu kraja, kjer je umrla, po vojni pa bila prekopana v družinski grob v Mirni Peči. Med letoma 1961 in 1992 se je po njej imenovala današnja Osnovna šola Center v Novem mestu, pred katero stoji njen doprsni kip, delo Stojana Batiča.

Na fotografiji: ženski del spominske čete in praporščaka na spominski slovesnosti pri kipu Katje Rupena, februar 2023 (foto: Mitja Gros)

Katjina brzostrelka se je ves čas svetila, ves čas ji je rdel obraz in njena mirna beseda je bila orožje zoper vse. Zoper glad, mraz, vse.

Prekoračili so Dravo in Katja je vzdiknila:

»Da bi vsaj videla rdečearmejca! Komaj nekaj kilometrov nas loči od njih.«

Potem so šli na delo. Vsak večer v drugo vas. Skozi zasede med tolpe fašistov, toda Katjino lice je vedno rdelo, v njej je kipela sila in brezmejno hrepenenje:

»Videti hočem ruskega vojaka – vojaka svobode.«

Švabske tolpe so se zgostile. Delo Katjine skupine je bilo vedno težje. Z borbo so si utirali pot. Pot brez miru ... Netili so v ljudstvu upor. Katjina brzometka se je odslej svetila tudi ponoči. Skozi mrak so prodirale njene oči.

Na drugi strani Mure so rohnili ruski topovi in Katji je zasijalo lise v širokem smehljaju:

Izpolnila se mi bo želja. Na svobodnih tleh si bomo stisnili roke z junaki.«

(Ivan Nemec - Vojko: Katja gre Rdeči armadi naproti. V: Naše borke. 1946, str. 62. Odlomek)

Mara Rupena Osolnik

Mara Rupena Osolnik spada med izjemne ženske, ki so pomembno vplivale na razvoj povojne Jugoslavije in Slovenije. Kot aktivistka že v predvojnem času se je takoj po okupaciji vključila v Osvobodilno fronto, se leta 1942 pridružila partizanom, po vojni pa opravljala različne pomembne funkcije. Posebej se je angažirala pri skrbi za prehrano otrok.

Mara Rupena se je po končani osnovni šoli v Mirni Peči v letih 1934–1938 šolala v Starem Futogu pri Novem Sadu v Državnem gospodinjstvem učiteljišču. Po maturi je učiteljela v Olovu v Bosni, nato je bila premeščena na Slovenski Javornik, kjer je ostala le kratek čas: zaradi zavzemanja za pravice žensk, razpustitev političnih taborišč in vrnitev mož in sinov na domove ter zaradi razpečevanja letaka z naslovom »V imenu slovenskih mater in deklet« je bila aretirana in obsojena.

S sestro Zoro (Katjo) in drugimi člani Sokola ter Društva kmečkih fantov in deklet je ob razpadu jugoslovanske vojske leta 1941 pomagala pri zbiranju sanitetnega materiala, orožja idr. Vključila se je v OF in postala sekretarka rajonskega odbora KPS. Po okupatorjevem odkritju javke v njeni

domači hiši v Mirni Peči je bila zaprta v šempetrskem zaporu v Ljubljani, med transportom v Novo mesto pa je skočila z vlaka in se pridružila partizanom.

Decembra 1942 se je kot slovenska delegatka udeležila prve konference Antifašistične fronte žensk Jugoslavije v Bosanskem Petrovcu, o čemer je napisala brošuro Pri sestrah na jugu, po kapitulaciji Italije pa je bila kot izvoljena delegatka aktivna na Kočevskem zboru odposlancev slovenskega naroda in nato na II. zasedanju AVNOJ-a v Jajcu. Sredi oktobra 1943 je bila na prvem kongresu Slovenske protifašistične ženske zveze v Dobrniču izvoljena za sekretarko. Po kapitulaciji Italije je bila komisarka v italijanski narodnoosvobodilni brigadi Fontanot, ki se je skupaj s slovenskimi partizani borila proti

okupatorju.

Po koncu vojne je bila inštruktorica in inšpektorica kmetijsko-gospodinskih šol v Sloveniji, generalna sekretarka Zadružne zveze Slovenije, generalna sekretarka Rdečega križa SFR Jugoslavije, višja svetovalka Zveznega izvršnega sveta SFR Jugoslavije, samostojna svetovalka v Skupščini SR Slovenije, že leta 1949 je aktivno sodelovala pri organizaciji I. jugoslovanskega kongresa o prehrani otrok, kjer je bila ustanovljena komisija za šolske kuhinje. Dosegla je, da so imeli otroci v šolah po vsej Jugoslaviji toplo malico. Kot publicistka in urednica je sodelovala pri pripravi prve številke lista Našim ženam ter objavljala članke v številnih časopisih, revijah, zbornikih.

Znanje petih tujih jezikov ji je izjemno koristilo pri delovanju v mednarodnih in diplomatskih krogih. Bila je predstavnica Jugoslavije in nato izvoljena

podpredsednica FAO-organizacije za kmetijstvo v okviru OZN, konec sedemdesetih let 20. stoletja iniciatorica eksperimentalnega projekta FAO »Celoviti razvoj manj razvitega območja«, ki je potekal v suhokranjskem delu občine Trebnje, v osemdesetih letih pa sekretarka odbora za pomoč osvobodilnim gibanjem po svetu.

Prejela je številna tuja in domača odlikovanja, priznanja, zahvale in plakete. Od oktobra 2003 se po njej imenuje del Evropske pešpoti E-7 (od Žužemberka do Dobrniča in od Dolenjskih Toplic do Dobrniča). Po tej poti vsako leto v oktobru, na dan proslave v Dobrniču, poteka organiziran pohod v spomin na prvi kongres Ženske protifašistične zveze.

(Vir: www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/rupena-osolnik-mara/; foto: Wikipedija)

Dr. Slavka Becele Ranković – od Zagrada do Beograda

Slavka Becele si kot mlado dekle verjetno ni nikoli predstavljala, da jo bo življenjska pot vodila tako daleč od rodnega Zagrada. Odločna in sposobna aktivistka OF, partizanka, delegatka skojevskega kongresa v Drvarju je bila »dodeljena« Vrhovnem štabu partizanske vojske kot šifrantka Aleksandru Rankoviću - Marku, s katerim se je kasneje tudi poročila. Kot žena podpredsednika SFRJ je bila do leta 1966 druga dama države.

Slavka Becele je bila rojena 25. maja 1920 v Zagradu blizu Novega mesta v zavedni družini Franca in Marije Becele, ki sta svoje štiri otroke vzgajala v naprednem duhu; vsi so bili člani sokolskega društva in so aktivno sodelovali na kulturnih in športnih prireditvah. Ob začetku vojne se je šolala na ekonomski šoli v Ljubljani; takoj se je vključila v Osvobodilno fronto in aktivno delovala v SKOJ-u in Protifašistični zvezi žena.

Maja leta 1943 je s slovensko mladinsko delegacijo prišla v Drvar, kjer je ostala na usposabljanju za šifrante; napad na Drvar jo je zatekel v pečini, kjer je bil Vrhovni štab. V Vrhovnem štabu je delovala

do konca vojne, ki ji je vzela starše, sestro in enega od bratov. Razen nje je ostal živ samo brat Frenk Becele.

Po vojni je bila demobilizirana z nazivom majorke JNA. Bila je nosilka partizanske spomenice iz leta 1941 in odlikovana z več ordeni.

Po vojni se je odločila, da nadaljuje šolanje v Beogradu. Imela je sicer pogoje za vpis v peti

razred gimnazije, vendar so njena spričevala zgorela, ko so Beceletovim leta 1942 požgali dom. Na prepise spričeval bi morala predolgo čakati, zato se je odločila, da bo opravila vse izpite do male mature. Uspelo ji je in postala je gimnazijka.

Izobraževala se je ob delu; zaposlena je bila v administraciji KPJ pod Rankovičevim vodstvom, do katerega že dolgo ni bila ravnodušna. Izkazalo se je, da so čustva obojestranska. O tem je pisala v svoji knjigi *Življenje z Leko* (2002).

Slavka je maturirala, se poročila in se nato vpisala na ekonomsko fakulteto, kjer je tudi magistrirala in leta 1962 doktorirala. Izbrana je bila za docentko, kasneje za izredno in nato redno profesorico na beograjski univerzi. Leta 1966 je prišlo na Brionskem plenumu do razdora med Titom in Rankovićem, ki je bil obtožen, da je službo državne varnosti izkoristil za vohunjenje in prisluškovanje političnim nasprotnikom. Ranković je odstopil z vseh svojih položajev v republiki, Slavka pa je bila leta 1974 zaradi političnih razlogov označena kot moralno-politično neprimerna za delo predavateljice na univerzi in izključena iz ZKJ.

Zaradi odločitve na fakulteti je pisala pritožbe, iskala pravico na sodišču, vendar tudi ta institucija ni imela posluha za pravično presojo njenega primera. Borila se je dolgo, vendar težko in stresno obdobje ni ostalo brez posledic na zdravju – znašla se je v bolnišnici, na onkološkem oddelku. Tudi iz te bitke je izšla kot zmagovalka.

Slavka Ranković je avtorica številnih znanstvenih in strokovnih člankov, posebej pa se je posvetila osvetlitvi resnice o svojem možu Aleksandru Rankoviću. S tem namenom je napisala knjigo *Življenje z Leko* (Život uz Leko). Slavka Ranković je umrla leta 2008 v Beogradu. Pokopana je ob svojem soprogu v Aleji narodnih herojev v Beogradu.

Čeprav je večji del svojega življenja preživela v Srbiji, domačega Zagrada ni pozabila, saj se je tja rada vračala, ohranjala stike z bratom Frenkom in bila ljubeča teta svojemu nečaku Franciju. Slednji je bil med študijem na Visoki ekonomski šoli v Beogradu precej časa živel v njeni družini, se je spominja kot preproste ženske, skrbne matere sinovoma Mići in Slobodanu. Mićo je bil Rankovićev sin iz prvega zakona, vendar ga tudi v svoji knjigi nikoli ne imenuje drugače kot »sin«. Njegova mati, narodna heroinja Andja Ranković, je padla v boju s četniki. V knjigi *Življenje z Lekom* ponosno pripoveduje o tem, kako sta se Mićevi hčeri v Zagradu učili prvih smučarskih veščin.

Prav tako ni pozabila otoške šole in jeseni 1965, ko je bilo odkritje spominske plošče na šoli, je učence obdarila s prenosnim televizorjem, v tistem času zelo dragocenim darilom. O obisku visokih gostov je obširno pisal tudi Dolenjski list.

Njen sin Slobodan, sicer član KO ZB NOB Otočec, je o njej zapisal: *»Bila je borka v mladosti in borka je ostala do poslednjega dne. V mladosti kot partizanka, v kasnejših letih pa borka za resnico o svojem možu Lek, državnem sovražniku številka ena.*

V času, ko se v Srbiji in v vsej Evropi ideali tako hitro menjajo in rušijo, se je težko boriti za resnico o samem partizanskem boju, povojnem obdobju, še posebej pa za resnico o Lek. Toda Slavka je za to imela moč.«

Viri: zapis Slobodana Rankovića o materi

Ladislava Becele Ranković: *Življenje z Leko*. Spomini slovenske partizanke. Grosuplje 2002

Otočec: »Naprej po poti, ki so jo začeli borci NOV!«; Prenosni televizor - darilo tovarišice Slavke Ranković pionirjem na Otočcu. Dostopno na:

https://dolenjskilist.svet24.si/media/arhiv-pdf/dl/1965/DL_1965_11_04_44_815.pdf

Fotografija: Slavka Becele (osebni arhiv F. Beceleta)

Antonija Ivanež

BRATJE

Kje ste, moji trije bratje?
Kako rada bi vam povedala,
da je zdaj lepo živeti.

Ta grobna tišina okrog mene,
ko vas ni, pritiska na moje srce
in v oči mi sili solze.

V tišini čakam vsako noč,
da morda slišim trkanje na vrata,
ko vrnejo se Janez, Jože, Lojze.
A le veter mi šumi, da ne bodo več prišli.

Janez, v Begunjah kot talca so te ustrelili,
Jože, ti si našel smrt v gozdovih,
Lojze, ti naš najmlajši, raznesla te je granata
v jurišnem bataljonu v Kočevju.

Mama je od žalosti prezgodaj umrla.
Zdaj tako sem sama.
Vedno me bo spremljala bolečina,
da ne morete uživati tega, za kar ste se borili.

Naj vam veter odnese pozdrave
vaše žalostne sestre.

Tončkinih 100 let

**Tončka Ivanež, članica KO ZB ŽABJA VAS, članica dopolnila 100 let.
Izrekamo ji naše globoko spoštovanje in ji čestitamo za njenih 100 let.
Naj ji tečejo dnevi čim lepše, zdravo in mirno v ljubem ji domu!**

*Delegacija Združenja pri tovarišici
Tončki Ivanež*

Tončka je bila rojena 3. decembra 1923 v vasi Gabrje pod Gorjanci. V družini s sedmimi otroki ji je bilo skromno življenje in trdo delo dodeljeno že v otroštvu. Odraščajočo Tončko so vodile misli, kako si pridobiti poklic in boljše življenje.

Začetek 2. svetovne vojne je zanjo pomenil konec šolanja za poklic. Kmalu po začetku vojne je bila njena družina vpeta v narodno osvobodilni boj. Vsi

štirje bratje so odšli v partizane. Trije so v bojih padli, eden se je vrnil kot invalid.

Tončka je kot dekle pomagala partizanom s hrano in prinašanjem pomembnih sporočil. Med hudo nemško ofenzivo na Belo krajino se je hotela prebiti izpod Gorjancev na belokranjsko stran, da bi prišla do ranjenega brata. Ni ji uspelo. Bilo je prenevarno. Pred požiganjem in bombardiranjem vasi so se Ivaneževi umaknili v zavetje Gorjancev. S sabo so vzeli tudi kravo in svinjo. Njihov začasen dom je bil pod bukovimi krošnjami.

Nad Tončko so se fizično znašali domači izdajalci v Šentjerneju in Prekopi. S tepežem, grožnjami in streljanjem mimo glave so jo hoteli zlomiti in prisiliti v izdajstvo. V sebi je imela misel: »Če bi izdala, bi bilo veliko mrtvih. Če ubijejo mene, sem samo ena.« Za strel se niso odločili. Za odhod jo je eden izmed najbolj surovih domobrancev močno

*Predsednica KO ZB NOB Žabja vas
Jožica Fabjan in Tončka Ivanež*

*Na fotografiji: jubilarntka s predsednikom
KO ZB NOB Gabrje Petrom Moravcem in
Jožico Moravec*

udaril po hrbtu s puškinim kopitom. Udarec ji je povzročil trajne posledice.

Po vojni je bila zaposlena v več krajih in nekaj časa je delala celo v kočevskem rudniku premoga, pri tem pa jo je skrbelo za mater, ki je bila neskončno prizadeta zaradi treh padlih sinov. Tončka je čutila, da mora domov, saj je mama ostala sama. Mami je pomagala nekako vzdrževati skromno domačijo in ji biti družba. Kolikor več let je imela, bolj je razumela mamino veliko žalost in ubožnost.

Tončko poznam že vrsto let. Prihajala je na razne kulturne dogodke nasmejana, prijazna in lepo urejena. Z občutkom je prebirala pesmi, ki jih je tudi sama pisala. Partizanska pesnica Vida Brest jo je nagovorila, da je začela nastopati s svojimi pesmimi v javnosti v številnih krajih. Čutila je, da mora spraviti na papir zapiske o svojem življenju.

To ji je tudi uspelo. Izdala je dve knjigi, in sicer *Moje življenje* in *Pesmi*.

V mlajših letih je igrala na harmoniko in na orglice, ki jih je dolga leta imela vedno kar v torbici. Kot otrok narave je bila nabiralka gob, gozdnih sadežev in zdravilnih zelišč. Njen dom krasijo njeni izdelki iz suhih rož in plodov, združeni v zanimive kombinacije.

Tončka je zanimiva sogovornica. Njena toplina te hitro poveže z njo. Pogovor steče o preteklosti, o tegobah sedanjih dni, o politiki, družinskih dogodkih in še in še. Globoko spoštuje domovino. Meni, da se moramo ljudje truditi za boljši jutri vseh.

GRADITI JE TREBA, NE RUŠITI, je njen moto.

*Tekst: Jožica Fabjan,
predsednica KO ZB Žabja vas*

Taka sem jaz

Če bi zmogla zdaj živeti od začetka,
bi v življenju vse poskusila,
ker sem ogromno zamudila.

Mnoge knjige bi na kup zgrnila,
močno možgane bi napela,
modrosti za življeneje poiskala.

Tako bi marsikaj odkrila,
potem še druge bi učila
in ves svet bi obhodila.

Zdaj, ko sem že stara,
me taka misel navdaja:
rada bi povsod se vtaknila,
rada svet bi premaknila.

Naj mi življenje živo klije,
naj božja rosa me krepča,
naj bom še zdravja trdnega!

Antonija Ivanež

Ena izmed mnogih zgodb – Andrej Mišo Andrijanič

Iz Novega mesta je bilo 1. avgusta 1944 interniranih veliko družin, predvsem ženske in otroci, katerih možje oz. očetje so bili partizani ali pa so z njimi simpatizirali. Mišo, ki se je rodil 29. julija 1942 v Novem mestu, je imel takrat dve leti.

Najbrž ni Novomeščana, ki ne bi poznal priimka Andrijanič. Legendarni Boris Andrijanič, mag. farmacije, je iz majhnega farmacevtskega laboratorija v družinski hiši s pomočjo somišljenikov na obronku Novega mesta ustanovil tovarno zdravil, temelj današnjega farmacevtskega giganta. Bil je dolgoletni direktor tovarne, ki je Novemu mestu zagotovila razvoj na vseh področjih delovanja. Leta 1943 je Boris Andrijanič odšel v partizane in tam ostal do osvoboditve.

In prav ta očetova naravnost in pripadnost osvobodilnemu boju je botrovala najgrši in obenem najsrečnejši epizodi v življenju njegovega sina. Ko sva se srečala, da bi mi povedal svojo zgodbo, je pojasnjeval: »Vse kar vem, vem iz pripovedovanja. Takrat sem bil še premajhen, da bi si vse to zapomnil.«

Iz Novega mesta je bilo 1. avgusta 1944 interniranih veliko družin, predvsem ženske in otroci, katerih možje oz. očetje so bili partizani ali pa so z njimi simpatizirali. Mišo, ki se je rodil 29. julija 1942 v Novem mestu, je imel takrat dve leti. Pokazal mi je listino »Transportliste«, v kateri je zavedena pod št. 33 njegova mama Andreanitsch Maria – hausfrau – (gospodinja) in pod št. 34 Andrej – sohn (sin) – Neustadt (Novo mesto). Iz tega tovarnega lista je razvidno, da so bili takrat internirani tudi člani drugih znanih novomeških družin: Kozina, Lamut, More, Šonc, Žibert, Kastelic. Cilj vlaka z interniranci je bilo taborišče v mestu Weismain Oberfranken v Nemčiji. Usoda je hotela, da so ameriški zavezniki ravno takrat bombardirali železniško križišče pri kraju Marktl am Inn in

vožnja naprej ni bila možna. Vlak so morali izprazniti, internirance pa so namestili v neko šolo. Tam so ostali pozabljeni do konca vojne. »Če zavezniki ne bi bombardirali železniške proge, nas najbrž ne bi bilo več med živimi,« je pripomnil Mišo. V začetku julija 1945 so se z vlakom odpeljali do Jesenic. Štab za repatriacijo vojnih ujetnikov in internirancev je takrat izdal »Objavo«, iz katere je razvidno, da je bil Andrej Andrijanič razušen, kar pomeni, da nima več uši in lahko potuje naprej v Novo mesto.

Mišo na konju: ameriški vojak je Mišu polepšal otroštvo (foto: osebni arhiv M. Andrijaniča).

Seveda se Mišo tistih časov ne spomni. Ima pa nanje dragocen spomin: mama je shranila sliko, na kateri Mišo sedi na konju, na glavi pa ima ameriško vojaško čelado. Na konja ga je posadil, mu na glavo dal čelado in ga fotografiral ameriški vojak Stevo, ki je govoril slovensko in je malega »Miškota« zelo vzljudil. Mišo se rad pošali, da je tudi on doprinesel koncu druge svetovne vojne, saj je vendar sedel na zavezniškem konju z zavezniško čelado na glavi!

Od takrat je minilo veliko let. Vsi, ki so doživeli in preživeli vojne čase, se s hvaležnostjo spominjajo naših herojskih prednikov, ki so nam omogočili, da živimo v miru.

In prav zato gresta Mišo, ki je član KO ZB NM CENTER, in njegova žena prav vsak mesec na Javorovico prižgat svečko in se poklonit vsem, ki so darovali svoja življenja za svobodo slovenskega naroda.

Vera Splichal

Taborišče je bilo njen prvi dom

Skozi zbirno taborišče Rajhenburg je odšlo na trnovo pot v nemška taborišča več kot 45.000 prebivalcev Dolenjske, Posavja in Obsotelja. Kot živino so jih z več kot 140 transporti odpeljali v različna taborišča v Nemčiji. V enem od taborišč se je leta 1941 rodila članica ZB Zofka Prah.

KO ZB za vrednote NOB Mestne njive - Ločna - Mačkovec je 26. novembra 2019 organizirala ogled slovenskega muzeja izgnancev v Brestanici. Stalna razstava priča o tem, kakšne načrte je imel Hitler s slovenskim ozemljem. Slovenci so bili obsojeni, da kot narod izginejo z zemljevida Evrope. Pretresljiv je pogled na številne slike izgnancev, njihove osebne predmete, pisma, sezname ljudi, ki so bili izgnani in ki so v izgnanstvu umrli. Težko si predstavljamo, s kakšnimi občutki so izgnanci zapuščali svoje domačije, polja, živali in se skoraj praznih rok podali na negotovo pot, mnogi z majhnimi otroki. Posebej se me je dotaknilo, ko nam je naša članica Zofka Prah povedala, da se je rodila prav na ta dan leta 1941 v taborišču izgnancev Erfurt v Nemčiji. Na digitalnem prikazovalniku nam je pokazala sliko, na kateri sta s sestro v skupini otrok v taborišču.

Nemški okupator je v okviru nacistične raznarodovalne politike v času od 24. oktobra do 3. novembra 1941 izvedel množičen izgon Slovencev s celotnega območja Posavja, Obsotelja, severne Dolenjske ter iz stokilometrskega pasu ob tedanji okupacijski meji nemškega rajha z Italijo, ki je tekla sredi slovenskega narodnega ozemlja.

V začetku novembra je nemški policijski bataljon obkolil vas Bučko. Ljudi so pozvali, naj se v nekaj urah pripravijo na odhod. S seboj so lahko vzeli le najnujnejšo obleko in predmete za vsakdanjo rabo. Z avtomobili in vprežnimi vozovi so jih odvažali v

Otroci v taborišču Bad Sulza: deklica v prvi vrsti s pentljo na glavi je Zofkina sestra Marija, poleg nje čepi Zofka.

zbirno taborišče na gradu Rajhenburg. V grajskih hlevih in v nalašč za to zgrajenih barakah so ljudje čakali, da so jih popisali in pripravili za transport v Nemčijo. Vsakemu so okrog vratu obesili kovinsko ploščico s številko in dali osebni karton. Med izgnanci je bila tudi noseča Marija Prah, ki je bila z dveletno hčerkico Marijo s številnimi prebivalci Bučke odpeljana v Nemčijo v taborišče Erfurt. Tam se je konec novembra rodila Zofka, ki je vsa leta

vojne preživela v taboriščih. Sama se tega ne spominja. Kakšno je bilo življenje tamkajšnje življenje, ve le iz pripovedovanja mame in dve leti starejše sestre Marije ter drugih izgnancev. Razmere v taboriščih so bile zelo slabe, tako glede prehrane kot tudi nastanitve. Skoraj vsa taborišča so bila v barakah, starih gradovih, hiralnicah ali zapuščenih tovarnah. Izgnance so Nemci izkoriščali kot ceneno delovno silo. Zofkina mama je morala delati večinoma v pralnicah ali v kuhinji. Na delo je odhajala zgodaj zjutraj in se vračala pozno zvečer. Ves čas je bila v strahu za svoji deklici, ker so se širile govorice, da bodo staršem vzeli otroke. Otroci so bili pod nemškim varstvom zaprti v sobah. Skorajda niso videli sonca in zunanega sveta. Jedli so enkrat na dan, običajno krompir, korenje in kolerabo. Kadar je mama delala v kuhinji, ji je včasih uspelo, da jima je skrivaj prinesla kak košček kruha. Selili so jih iz enega taborišča v drugo. Iz Erfurta so jih preselili v Ilmenau, nato v Mühlhausen, Bad Sulza in nazadnje v Weimer. Tam so jih maja 1945 osvobodili ameriški vojaki, ki so transport izgnancev na poti proti domovini spremljali do Karlovih Varov, kjer so jih prevzeli vojaki Rdeče armade.

Potovali so v živinskih vagonih prek Madžarske do Beograda, kjer so jih pričakali slovenski borci. Z vlakom so nato potovali do Krškega in od tam peš do Bučke, kamor so prispeli v septembru 1945. Vrnile so se na popolnoma porušen in izropan dom. Ljudje so se iz taborišč vračali bolehnimi in so si le stežka opomogli. Tudi Zofka in njena sestra sta bili bolni in podhranjeni. Njuna mama je imela še dolgo zdravstvene težave. Zofka ni nikoli videla svojega očeta. Kot talca so ga Nemci ustrelili v Mokronogu. Nikoli niso izvedeli, kje je njegov grob.

Leta 1948 se je mama poročila in preselili so se v Novo mesto. Mama in očim Matija Žgajnar, ki je bil tudi interniranec v taboriščih Gonars, Renicci in Leipzig, sta se redko pogovarjala o težkih časih med vojno, saj so bili spomini zelo boleči. Zveza borcev in Občina Novo mesto sta Zofki in njeni sestri s štipendijo omogočili šolanje v Ljubljani in bivanje v internatu oz. študentskem domu.

Ko je bilo ustanovljeno Društvo izgnancev Slovenije, sta se s sestro udeleževali ogledov taborišč, v katerih so z mamo bivale med vojno. Bili sta v taboriščih Erfurt, Ilmenau, Bad Sulza in Mühlhausen. Mama se teh izletov ni udeleževala,

saj je bilo to zanjo preveč boleče.

Skozi zbirno taborišče Rajhenburg je odšlo na trnovo pot v nemška taborišča več kot 45.000 prebivalcev Dolenjske, Posavja in Obsotelja. Kot živino so jih z več kot 140 transporti odpeljali v različna taborišča v Nemčiji. V nemškem izgnanstvu in v koncentracijskih taboriščih je umrlo 12.766 Slovencev. Med izgnanci je bilo tudi več kot 20.000 otrok v starosti do 10 let. Nemški nacisti so jim uničili zdravje, otroška leta, mladost, izropali domove in imetje. Onemogočili so jim osnovno kvaliteto življenja in jih gmotno zelo prikrajšali.

Zofkina zgodba je le ena od tisočerihi. Spomine mnogih izgnancev je v knjigi Bučka na Dolenjskem skozi čas zbrala Ivica Žnidaršič, ki je ob izdaji knjige leta 2010 zapisala:

»... Čeprav je bila usoda skupna vsem, je ta čas doživljal vsak po svoje in tudi posledice se kažejo pri vsakomer drugače. Tudi to je razvidno iz pričevanj. Generacije za nami, ki na svojih plečih niso občutile strahot vojn, niti nenehnega bombardiranja, pomanjkanja, lakote, psihičnega in fizičnega trpljenja ter smrti ljudi, ki jih je pokopalo prisilno delo v taboriščih nemškega rajha, generacije, ki niso občutile grobega in najbolj prekanjenega raznarodovanja, kakršnemu so bili izpostavljeni stari starši in starši, težko razumejo tisti čas in ljudi, ki so vse to doživeli.

Najmanj, kar slovenski izgnanci pričakujemo od sedanjih in prihodnjih generacij, je to, da bodo vedele za nas in poznale tragedijo izгона Slovencev v letih 1941 do 1945. Pričakujemo tudi spoštljiv odnos do ljudi, ki so vse to doživljali na svoji koži. Ta odnos pa naj vsebuje tudi uveljavitev pravic, s katerimi bi vsaj delno popravili krivice doslej nepriznanim prvimi žrtvam nacizma. Zdaj bomo v samostojni državi Sloveniji po 50 letih končno priznani kot žrtve vojnega nasilja z nekaterimi pravicami, zajetimi v Zakonu o žrtvah vojnega nasilja ...«

Duška Hočevar

Viri:

Ivica Žnidaršič: Bučka na Dolenjskem skozi čas. O izgonu krajanov od leta 1941 do 1945 in uveljavljanju pravic, KO Društva izgnancev Slovenije Bučka in Občina Škocjan, 2010

Tone Ferenc: Muzej slovenskih izgnancev v Brestanici, Zavod SRS za spomeniško varstvo Ljubljana, 1979

Spominski dan občine Dolenjske Toplice

16. avgust spominski dan občine Dolenjske Toplice; posvečen je spominu na pobjo šestnajstih talcev. Leta 1954 so v spomin na ta tragični dogodek postavili spomenik, ki ga je oblikoval Miloš Lapajne. Leta 2012 ga je občina obnovila, obnovljenega pa je odkril takratni predsednik Republike Slovenije, Borut Pahor.

Dan pred letošnjo slovesnostjo smo v kulturnem centru KKC Dolenjske Toplice odprli razstavo NOB 1941–1945, ki prikazuje osnovna dejstva druge svetovne vojne in NOV Slovenije. Izvirno besedilo razstave je pripravil dr. Martin Premk, fotografsko gradivo pa je iz Muzeja novejšje zgodovine Slovenije. Razstava je nastala v organizaciji ZBB za vrednote NOB Slovenije in potuje po Sloveniji. Pri nas smo jo rezervirali v času od 15. 8. 2023 do 30. 8. 2023, a nam jo je na predlog župana, da bi si jo lahko ogledala tudi šolska mladina, uspelo podaljšati do 11. 9. 2023. Pomen razstave je na otvoritvi predstavil predsednik OO ZB NOB Dolenjske Toplice Avgust Bradač, odprl pa jo je župan Franci Vovk. V kulturnem programu sta nastopala Aleksandra Fink in Luka Pršina.

Slovesnost v Podhosti

Na sam spominski dan je bila v Podhosti spominska slovesnost v soorganizaciji Občine Dolenjske Toplice, OO ZB za vrednote NOB Dolenjske Toplice in ZB za vrednote NOB Straža v sodelovanju s Policijsko-veteranskim združenjem SEVER Dolenjska in Bela krajina. V kulturnem programu so nastopali MPZ TONAKORD, MePZ DU PODGORJE iz Stopič in Terezija Potočar. Vse zbrane

je nagovoril župan Franci Vovk.

Sledil je pohod iz Podhoste do Meniške vasi, do stanovanjske hiše Bučar, kjer je pohodnikom med krajšim postankom predstavnik Policijsko-veteranskega združenja SEVER Dolenjska in Bela krajina spregovoril o pomenu zapisa, zapisanem na spominski plošči na hiši.

Pohodniki so nadaljevali pohod do Vavte vasi, kjer je bila spominska slovesnost, ne pa tudi malica, kot je v navadi. Tokrat se je odbor za pripravo pohoda namreč odločil, da namesto malice namenimo denarna sredstva za popravilo bolnice Franja, ki je bila v letošnjih poplavih ponovno močno poškodovana.

Pohodniki

Življenje v Podhosti med drugo svetovno vojno

Morda ni odveč, da osvežimo spomin na življenje v Podhosti, ki je med drugo svetovno vojno tudi s temi šestnajstimi talci plačala krvavi davek. Sovražnikove vojaške enote so v vas prihajale v času večjih vojaških operacij in ofenziv, večina prebivalstva pa je vseskozi sodelovala s

partizansko vojsko. Nudila ji je streho, hrano, žene in skojevke pa so prale po domovih, največkrat pa skupno na potoku Radeščica – in to ne glede na vreme. Na bregu potoka so v ta namen postavili poseben kotel za prekuhanje oblek v lugu iz pepela. Po odhodu Italijanov je bila v hiši Karla Pečaverja urejena »etapna« kuhinja za manjše skupine borcev. Živila so prispevali vaščani, delno pa tudi partizani. Nad kuhinjo je bil strelni bunker za primer nevarnosti.

V vasi je bila tudi premična bolnica XVIII. divizije. Po šest ali sedem ranjencev, ki so se lahko premikali, je bilo razporejenih po hišah. Postelje so jim uredili na kmečkih pečeh, na klopih ob pečeh ali celo na tleh. Dvakrat dnevno je ranjence obiskala zdravniška ekipa, ki je imela sedež pri Turkovih (Krančetrovih). Zaščitna četa zanje je bila nameščena pri Kumljevih, nato pa pri Ambroževih. Pri Ambroževih je bila za potrebe bolnice urejena tudi klavnica in kuhinja.

Prva javka je bila pri Jožetu Bradaču, nato pri Ambroževih, kurirska postaja pa pri Jožetu Avguštinu.

Ker je bilo za otroke nevarno, da bi hodili v šolo v Toplice, so v februarju 1944 v hiši Novina Viktorja organizirali partizansko šolo do šestega razreda. V njej so poučevali Ivan Grašič, Anica Koncilja in Fanika Ambrož, poročena Horvat.

Leta 1943 so pri Bradačevih uredili skrivno shrambo za shranjevanje raznega materiala. Shrambo so z zidano steno oddaljili od ostale kleti, vhod pa speljali iz sobe pod krušno pečjo. Ker je bila shramba izdana, so jo okupatorji našli, a so jo partizani pravočasno izselili. Prav tako so pri

Bradačevih pod skednjem hranili v posebnih zabojih arhiv Glavnega štaba. Tudi ta je bil izdan in v celoti zaplenjen.

Živahno pa je bilo na partizanskih mitingih, ki so jih partizani velikokrat pripravljali. Med partizani sta bila tudi Božidar Jakac in Mile Klopčič, ki je tu napisal tudi igro Mati. Tema igre je bila verjetno vzeta iz življenja Podhoščanov leta 1942.

V zadnjih bojih aprila 1945 so Nemci iz Podhoste izgnali vse prebivalce, hiše pa so zasedli njihovi vojaki. Domačini so se kot begunci zatekli v bližnje vasi pa tudi dlje, tudi v Brod Moravice. Nemci so ob umiku nameravali Podhosto požgati, a so partizani prodrli s tako silo, da so se morali hitro umakniti. Za seboj so pustili kupe nezakurjene slame ter izropane in uničene podhoške domove.

Veliko so pretrpeli Podhoščani v tistih časih, a kljub trpljenju so vztrajali na poti v lepše in boljše življenje.

Helena Miša Kulovec

Spominski dan

Vnukinji Andreji je uspelo

Alojz Tisovec je večkrat pripovedoval sinu Boštjanu in hčerki Andreji o svojem očetu – borcu Levstikove brigade. Vedel je tudi za kraj, kjer je oče padel. Vnukinji Andreji, ki si je vedno želela videti ta kraj, je letos to uspelo.

Z možem, očetom in mamo so se poleti odpravili v Luče (pri Grosuplju). Tu so povprašali po Štibernikovi domačiji – tišlariji – in se napotili do nje. Po prvih besedah je stekel sproščen prijeten pogovor. Pokazali so jim hrast, ob katerem je Tisovčev oče, oziroma dedek, padel. Štibernikova mati ni dovolila podreti tega hrasta, češ da naj raste v spomin na padlega partizana. Štibernikovi so izrazili željo, da bi ob tem hrastu postavili skromno obeležje v spomin na ta dogodek, Andreja pa bi o dogodku rada vedela, kaj se je takrat dogajalo in kako. Začela je poizvedovati pri Združenju borcev za vrednote NOB Dolenjske Toplice in Grosuplje. V našem združenju smo s pomočjo življenjepisa pokojnega Janeza Lavriča iz Gorenjega Polja in iz pripovedovanja Darka Urbančiča izvedeli naslednje:

Alojz Tisovec je bil že jeseni 1941 prisoten na prvem organiziranem sestanku v bližini Gorenjega Polja v tako imenovanem »Devcu«. Poleg njega so bili na sestanku še Maks Henigman, Pavel Henigman, Rudo Zupanc, Ivan Picelj, Žan Picelj in Franc Tisovec. Tu so dobili navodila, kako širiti OF in spodbujati ljudi k oboroženi vstaji. Formirali so tudi vaški odbor. Alojz je sodeloval pri mnogih terenskih nalogah in v eni od njih sta z Lavričem morala poskrbeti za prevoz 18 ranjenih partizanov preko Krke. Ponoči sta napravila primeren splav, s katerim sta prepeljala ranjence čez Krko v

Obisk kraja, kjer je padel Alojz Tisovec, Luče, avgust 2023 (osebni arhiv družine Tisovec)

»Govejeku«, to je med Sotesko in Barbičem. Uspeli so.

V času kapitulacije Italije je Alojz z zavednimi domačini pomagal razoroževati umikajočo divizijo Italijanov. Po kapitulaciji Italije se je vključil v novoustanovljeno Levstikovo brigado, ki je že novembra doživela hudo nemško ofenzivo. Kako se je skupina naših domačinov – borcev Levstikove brigade – Janeza Lavriča, Alojza Tisovca in Franca Urbančiča iz Gorenjega Polja, Alojza Strajnarja iz Gabrja, Franca Bradača iz Soteske in neznanega mladega partizana iz Podljudna znašla v Lučah, ni znano. Najverjetneje se je to zgodilo zaradi napada nemške skupine, ki je napadla del Levstikove brigade v bližnji Ponovi vasi. Tu so borci Levstikove brigade rušili cesto proti Grosuplju in ob nemškem napadu je nastala zmeda. Skupine partizanov so se razkropile in tako se je Alojzova skupina znašla 2. novembra v Lučah, kjer so jo Nemci obkolili. Po pobočju nad njimi je prišla nemška izvidnica, oborožena z mitraljezi in tudi za hrbet so jim prišli Nemci. K skupini partizanov je stopil nemški oficir in povprašal po njihovem vodji. Pokazali so na Alojza in Nemec ga je takoj s tremi streli iz pištole ustrelil. Ostale partizane so postavili v vrsto ob cesti in nanje namerili mitraljeze. Fantje so spoznali, da jih čaka smrt. V trenutku so se odločili za beg. Skočili so z roba ceste v mlado smrečje, nato pa v globoko zaraščeno dolino. Nemci so z mitraljezi začeli streljati za njimi, ustrelili borca iz Podljudna, Lavriča pa ranili v nogo. Med begom so se razkropili in se ponoči z dogovorjenimi žvižgi zopet sešli in se skupaj vrnili v brigado. Ubita partizana so Lučani pokopali na pokopališču v Lučah v krstah, ki jih je naredil mizar Štibernik. Tisovčevi so bili o smrti Alojza obveščeni in odšli so ponj. S pomočjo župnika so našli njegov grob, Alojza izkopali in prepeljali v Sotesko, kjer je sedaj pokopan.

Po 80 letih je vnukinjina radovednost razkrila, kako in zakaj je njen dedek v vojni padel. Zveza borcev za vrednote NOB Grosuplje, Štibernikovi in Tisovčevi so se dogovorili, da bodo postavili spominsko obeležje, da ta dogodek ne bi utonil v pozabo. Obeležje bo po vsej verjetnosti stalo v neposredni bližini hrasta.

*Helena Miša Kulovec,
OO ZB NOB Dolenjske Toplice*

POSLOVILI SO SE

Milan Marn

28. 6. 1948–1. 3. 2023

*Stezica v daljavo se vije, v meglici se izgubi,
moja stezica, življenjska je pot,
vedno me spremlja, resnična nikoli ni,
kot senca je z mano,
vse dni in noči se vzpenja v višave,
v dolino se spuščam, je vedno skrivnostna,
življenjska ta pot.*

To so verzi Milanove pesmi Stezica življenja, ki jo je napisal in uglasbil za ansambel Dolenjski muzikanti in z njimi igral. Prehodil je stezice življenja, ki so se vzpenjale in spuščale, bile vesele, skrivnostne, tudi žalostne.

Rojen v Pivki 28. 6. 1948, osnovnošolska leta in mladost je preživel s starši v Brežicah, kjer je končal 6-letno glasbeno šolo. Družina se je preselila v Novo mesto, kjer se je izučil za ključavničarja in bil zaposlen pri Pionirju, kasneje pa postal avtoprevoznik. Ustvaril je družino in se preselil z ženo Ivo in hčerko Matejo v Mirno Peč, kjer sta si z ženo zgradila dom. Obenem se je v

Mirni Peči takoj vključil v društvene in družbene dejavnosti in bil zelo aktiven v takratni krajevni skupnosti. Bil je član lovskega društva, kjer je opravljal več let funkcije in prejel od Lovske zveze Slovenije tudi priznanja.

Ves čas bivanja v Mirni Peči je bil član Občinske organizacije Zveze borcev za vrednote NOB Mirna Peč, kot član je pri delovanju organizacije veliko prispeval za obstoj le-te in tudi z nastopi s harmoniko obogatil srečanja in prireditve ZB. potrdil pomen NOB ko je bilo potrebo ob srečanjih ali proslavah

Zelene vejice naših gozdov mu lepšajo grob.

*Silva Lužar,
OO ZB NOB Mirna Peč*

Franci Jarkovič

1942–2023

Marca smo se poslovili od tovariša Francija Jarkoviča. Za njegovo dolgoletno sodelovanje, poti in vezi se mu iskreno zahvaljujemo.

Slava mu!

Občinska organizacija Zveze borcev za vrednote NOB Škocjan

Dragica Bobič

1946–2023

Novembra 2023 smo na zadnjo pot pospremili tovarišico Dragico Bobič. Za njeno dolgoletno sodelovanje, poti in vezi se ji iskreno zahvaljujemo.

Slava ji!

*Občinska organizacija
Zveze borcev za vrednote NOB Škocjan*

IN MEMORIAM

Milorad Milošević (1925)

Franc Bohte (1926)

Glej zemlja si je vzela, kar je njeno.
A kar ni njeno, nam ne more vzeti.
In to, kar je neskončno dragoceno,
je večno in nikdar ne more umreti.
(Svetlana Makarovič)

V letošnjem letu nam je v KO Zveze borcev za vrednote NOB Drska narava vzela še poslednja tovariša, ki sta se ob pravem času odločila in stopila v bran tistega, kar je večno in neskončno dragoceno. To je
SVOBODA ZA DOMOVINO.

Bila sta odlična tovariša in prijatelja. Slava jima!

Z.D.-S.

Franc Kastelic

(1940–2023)

15. novembra 2023 nas je zapustil Franc Kastelic, dolgoleten in aktiven član ZB za vrednote NOB Žabja vas. Življenje se mu je izteklo v 83. letu. Spominjali se ga bomo kot velikega domoljuba, delovnega in prijaznega človeka.

Naj počiva v miru!

Milan Kranjc

1957–2023

Iz poslovnega govora

Vsaka smrt je sama po sebi pričakovana. Je neizbežni del našega življenja.

Naključje je prineslo, da se od Milana poslavljamo na dan, ko smo nekoč proslavljali vstajo slovenskega naroda.

Dragi Milan!

Ne dolgo tega si me poklical, se potožil in nakazal, da je čas, da bremena preneseš na druge. Dogovorila sva se za srečanje. Usoda je hotela drugače. Kdo bi si mislil, da bo naslednja najina komunikacija – govor tebi v slovo.

Tvoja karizma nas je pritegnila, povezovala in navdihovala.

S svojo postavo, s svojim glasom – zvanečim baritonom, ko je sleherni zastrigel z ušesi, z odločno in iskrivo besedo in smislom do pripovedovanja življenjskih zgodb, si živo in karakterno predstavljal svojo osebnost. Bil si prepoznaven ne samo v domačem okolju, ampak tudi na Dolenjskem in širše po Sloveniji.

Delovna kariera je bila prepoznavno povezana z milico, kasneje policijo. Tedaj sem te začel kot sodelavca tudi bolje spoznavati. V tem času te je najbolje zaznamovala tvoja aktivnost pri varovanju in zaščiti demokratičnih procesov v času osamosvajanja Slovenije. Bil si pripadnik posebne

enote, ki je bila vključena v vse pomembnejše aktivnosti: že leta 1989 v akciji Sever, ki je preprečila tako imenovani miting resnice, za tem pri organizaciji tajnih skladišč orožja, naloga, ki je bila izpeljana v največji možni tajnosti in zaupana le zaupanja vrednim, in seveda v vojni za Slovenijo. Sprejeli smo te kot nepogrešljivega člana v enoti, kjer si z neverjetno uspešnostjo vzdrževal moralo in bojno pripravljenost. Takoj po Brionskem sporazumu pa si kot odličen poznavalec vseh poti in stranpoti dobil nalogo, da prevzameš kontrolo in nadzor nad Gorjanci, kar je predstavljalo predhodnico varovanja državne meje.

Po upokojitvi te je poleg družinskih obvez in skrbi za dom prevzelo vinogradništvo, ljubezen do lova in konj. V tebi pa so tlele od staršev privzgojene vrednote, ki so se kalile v času narodno-osvobodilnega boja.

Kot veteran vojne za Slovenijo in član Zveze borcev za vrednote NOB – pričujoči prapori simbolizirajo tvojo pripadnost – si PVD Sever DBK predlagal, da bi se na 13. maja letno izvajal pohod na Prag, do

kraja, kjer je bila na ta dan ustanovljena Gorjanska četa. Tako smo policijski veterani demonstrirali, da brez upora leta 1941 ne bi leta 1991 doživljali nekega drugega slovenskega upora, ki je pomenil nastanek samostojne slovenske države, s čimer so se uresničile sanje naših prednikov in še posebno partizanskih bork in borcev. Jasno ti je bilo, da sta leti '41 in '91 dve živo povezani letnici.

To in še drugi razlogi so te vodili, da si pred dobrimi desetimi leti prišel tudi do mene z idejo o ustanovitvi spominske Gorjanske čete, ki bi v javnosti v kroju partizanskih uniform, z rdečo zvezdo in z imitacijo takratne oborožitve demonstrirala lik partizana in utrjevala vrednote partizanskega boja. Ni minilo dosti časa, ko smo v Dušanovi zidanci ustanovili društvo in postavili temelj za delovanje Gorjanski četi. Postal si predsednik društva in komandant čete. Ob ustanovitvi Prvega dolenjskega spominskega partizanskega bataljona na Bazi 20 pa si postal tudi njen komandant. Ob deseti obletnici njenega obstoja je bataljon letos prejel Zlato plaketo Zveze

borcev, ki pomeni njeno najvišje priznanje. Plaketo si prevzel s ponosom. Je ponos bataljonu in tebi. Vseskozi si se z Gorjansko četo ali Prvim dolenjskim spominskim partizanskim bataljonom udeleževal spominskih prireditev in proslav tu na Dolenjskem, kjer izstopa Javorovica, in povsod drugod po Sloveniji. Ponosno in strumno si bil z enoto ob spremljavi harmonike in partizanske pesmi, vedoč, da s tem sporočaš: »Partizanski upor zoper okupatorja je bil eno najbolj častnih dejanj v zgodovini Slovencev, prepoznano in mednarodno potrjeno.« Sprejemali so te s vsem spoštovanjem. Tovariš Milan!

Bil si in ostajaš legenda, ko si s svojo pojavo, svojimi dejanji in sporočili dostojno in častno ohranjal vrednote partizanskega boja, predstavljal pravi lik partizana in pravi lik partizanskega komandanta.

*Kdor živi v spominu drugih,
ni mrtev,
je samo oddaljen.*

Borut Likar

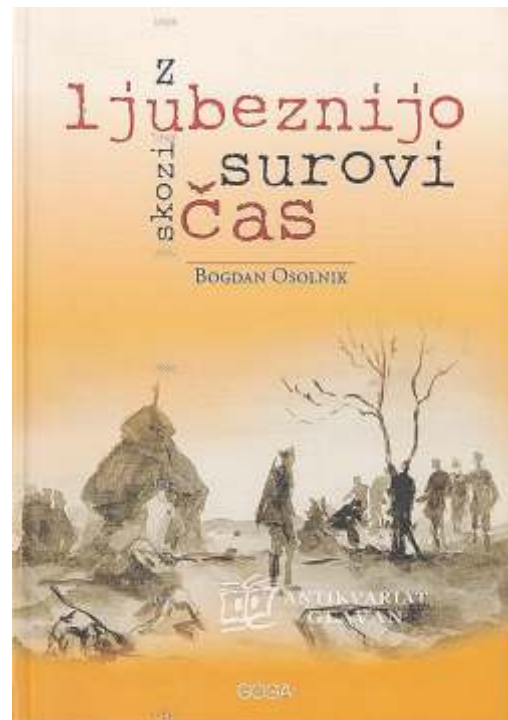
Milan Kranjc med tovariši

VABILO K BRANJU

Bogdan Osolnik: Z ljubeznijo skozi surovi čas

Založba Goga, Novo mesto, 2010
488 strani

Dopolnjena izdaja knjige spominov Z ljubeznijo skozi surovi čas (prvič je delo izšlo leta 1989) je prispevek k oživljanju spomina na veličasten narodnoosvobodilni boj v drugi svetovni vojni in na vlogo generacije, ki jo je življenje pahnilo v vrtinec druge svetovne vojne in boj za obstanek slovenskega naroda.

»Zunaj je bila bleščeče jasna zimska noč. Pred dnevi sem se v prav taki razkošni zvezdnati noči vračal s skupino aktivistov in kurirjev s Pokljuke. Že ko smo proti večeru stopali skozi bohinjske vasi, je bilo v hišah nenavadno mirno in nekam slavnostno. Spomnili smo se: božični večer je. /.../ V dolini je bilo čutiti luči za zasneženimi okni hiš. Vsaka je pomenila toplo prebivališče, osvetljeno sobo in slutnjo lepega, dragega, domačega. Ko so se pred polnočjo oglasili zvonovi, je bila nočna idila popolna. Prevzeti smo samodejno obstali v snegu in prisluhnili ... Kakšna prekrasna noč! Kakšna lepota! Kakšen čudežen mir! *Nenadoma sem se zgrozil ob tem občutku. Kakšen mir! Saj ta božični čar je varljiv in zlagan! Tam doli je gestapo s svojimi ovaduhi in izdajalci, zasede na preži, bunkerji in zapori, celice z na smrt izmučenimi jetniki, je vojna, vojna! Kakšna lažna idila! Tam nekje ubijalci praznujejo sveti večer!*« (Odlomek)

Ladislava Becele Ranković: Življenje z Leko.

Spomini slovenske partizanke

Prevedla Liljana Kranjc Tekavec
(Grafis Trade, Grosuplje 2002)
298 strani

V knjigi Življenje z Leko Slavka Becele Ranković ne razkriva le dogodkov v zvezi z Brionskim plenumom, ampak se sprehodi skozi pomembna poglavja iz svojega življenja od otroštva v vasi Zagrad prek partizanskih let in življenja v povojni Jugoslaviji, ko je bil njen soprog drugi človek v državi. Vse do konca je verjela v nedolžnost svojega moža in se trudila to tudi dokazati. Spomini imajo z objavo nekaterih pričevanj dokumentarno vrednost, po drugi strani pa živost pripovedovanja dokazuje, da avtorica ni bila večša le znanstvenega pisanja.

»Bil je 27. april, ko sem po službeni dolžnosti vstopila v Markov kabinet. Kot je že bilo v navadi, sem stala dva koraka od vhodnih vrat in poslušala navodila za zadnje dni na tej dolžnosti. Potem me je Marko vprašal, kakšne načrte imam za naprej, potem pa je začel z nasmehom na ustnicah govoriti o stvareh, ki sem jih tako željno pričakovala. Nehote sem stopila korak nazaj do vrat, z obema rokama prijela za kljuko, da ne bi kdo z vstopom prekinil ta svečani in najvažnejši trenutek v mojem življenju. Poslušala sem, kako je Marko govoril: »Veš, Slavka, med teboj in menoj je vse čisto in jasno. Jasno je tudi tebi in meni, da se imava že dolgo rada, pa čeprav nisva o tem nikoli govorila. Ni potrebe, da bi si kaj dopovedovala, saj vse veva. Opravi maturo in potem se bova poročila! Popoldne pridi k moji materi – pridem tudi sam, da se končno o vsem dogovorimo.« (Odlomek)

Izbrala Jožica Jožef Beg

OBVESTILA

Uradne ure v pisarni Združenja so vsako sredo od 11. do 13. ure. V primeru sprememb bodo predsedniki krajevnih in občinskih organizacij pravočasno obveščeni.

Administrativne zadeve sprotno medsebojno urejamo vsak dan po telefonu 041 413 211 ali po e-pošti zdruzenje.zb.nm@gmail.com.

Vsak izdatek vaše organizacije naj potrdi predsednik in hkrati na e-naslov združenja sporoči tudi namen porabe sredstev. S tem zagotovimo sprotnost vodenja stroškov.

Ob prejemu prošnje za včlanitev v našo organizacijo, ki prispe v tajništvo Združenja, vas nemudoma obvestimo, hkrati prosimo, da čimprej vzpostavite stik z zainteresirano osebo in opravite postopek včlanitve.

Člani, stari od 15 do 29 let, vključeni v mladinsko organizacijo Mladi za vrednote NOB, so hkrati tudi člani Združenja, operativno pa spadajo v izbrano krajevno oz. občinsko organizacijo.

Prosim, da spremembe o stanju članstva v vaši organizaciji (smrt, izstop, prestop, ipd.), o naročilu oz. odpovedi časopisa Svobodna beseda pošljete po elektronski pošti, da bomo lahko podatke sproti vnesli v informacijski sistem.

Prispevke za naslednjo številko glasila Naprej pošljite na e-naslov Združenja. Zbirali jih bomo do 10. maja. Osrednja tema bo posvečena otrokom med NOB.

HVALA ZA SODELOVANJE V SKUPNO DOBRO NAŠEGA ZDRUŽENJA!

*Terezija Potočar Korošec,
tajnica ZB za vrednote NOB Novo mesto*

Napovednik Združenja borcev za vrednote NOB za leto 2024 (januar-junij)

Januar

4. 1. – spominska slovesnost pri spomeniku NOB Hinje

Februar

22. 2. – spominska slovesnost v spomin na Katjo Rupena

21. 2. – Lirika upora

Marec

16. 3. – organiziran obisk spominske slovesnosti na Javorovici

13. 4. – spominska svečanost v spomin na komandanta Alojza Dragana in borce Cankarjeve brigade

April

26. 4. – slavnostna akademija ob dnevu upora proti okupatorju

27. 4. – pohod Novo mesto ob žici po poteh, kjer je potekala žica okoli Novega mesta 1941–1945

Maj

8. 5. – tekmovanje v streljanju z zračno puško v počastitev dneva zmage

9. 5. – slovesnost ob 9. maju – dnevu zmage

11. 5. – slovesnost pri spomeniku Cvibelj ob dnevu zmage nad fašizmom in nacizmom

Junij

6. 6. – spominska slovesnost v spomin na požig Mačkovec med 2. svetovno vojno

junij – pohod na Mali vrh – ustanovitev odbora OF in partizanske bolnišnice, spominska slovesnost pri spomeniku NOB

ISSN 2784-756X

Združenje borcev za vrednote NOB Novo mesto

Sedež: Rozmanova 10, 8000 Novo mesto

E-naslov: zdruzenje.zb.nm@gmail.com

Za izdajatelja: Dušan Černe

Uredniški odbor: Jožica Fabjan, Jožica Jožef Beg, Tanja Hočevan, Silva Lužar, Terezija Potočar, Darko Pucelj, Mateja Vidmar

Uredila in lektorirala: Jožica Jožef Beg

Fotografije: arhiv ZB za vrednote NOB Novo mesto (kjer ni podatka o fotografu)

Oblikovanje in prelom: Ivo Šteblaj

Tisk: BS Teams, grafične storitve

Naklada: 1100 izvodov

Posvet predstavnikov spominskih partizanskih enot

Posvet predstavnikov spominskih partizanskih enot je bil dne 28.11. 2023 s pričetkom ob 10. uri v prostorih Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto, Rozmanova 10, Novo mesto.

Posvet je sklical predsednik Pokrajinskega sveta Združenj borcev za vrednote NOB Dolenjske in Bele krajine (PSDBK). Upravičenost sklica utemeljuje v nalogah, ki jih imajo pokrajinski sveti kot posvetovalno telo združenj borcev za vrednote NOB na posameznih območjih oziroma regij pri usklajevanju skupnih prireditev in aktivnosti, kjer je predvidena tudi prisotnost spominskih partizanskih enot. Na posvet so bili vabljeni: predstavnik (poveljnik in namestnik poveljnika) Prvega spominskega dolenjskega partizanskega bataljona (1. SDPB) in predstavniki (poveljniki) spominskih partizanskih čet, ki so v sestavu navedenega bataljona. Posebej sta bila vabljeni Dušan Černe, predsednik Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto, in Andrej Žabkar oziroma Alojz Tišar, predstavnik spominske enote FRS v nastajanju.

Vabilu so se odzvali:

Milan Baša: poveljnik 1. SDPB in hkrati predstavnik Robkove čete in Duletove čete

Boris Pogačar: namestnik poveljnika 1. SDPB in hkrati poveljnik Novomeške čete;

Terezija Potočar Korošec: poveljnica spominske čete partizank Dobrnič;

Slavko Franko: predstavnik Gorjanske čete;

Stanko Gorenjc: predstavnik spominske čete Milana Majcna in

Dušan Černe, predsednik Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto.

Svojo odsotnost sta opravičila predstavnik spominske čete Pod svobodnim soncem Andrej Lenič in predstavnik Revirske čete Anton Grebenc. Odsoten je bil tudi Vojko Smole, predstavnik Slobodanove čete.

Vabilu se z obrazložitvijo, da ne sodita v sestav 1. SDPB, nista odzvala Andrej Žabkar oziroma Alojz Tišar, predstavnik spominske enote FRS v

nastajanju. Predsedujoči je prisotne seznanil z vsebino razgovora, ki ga je v zvezi z vabilom na posvet opravil s predstavnikoma spominske enote FRS v nastajanju in v telefonskem pogovoru z vsakim posebej. Ugotavlja, da od navedenih ni pripravljenosti za formalno sodelovanje v sestavu 1. SDPB.

Predsedujoči ugotavlja, da je svoje predstavnike zagotovilo šest (6) od devetih (9) spominskih partizanskih čet, ki so v sestavu 1. SDPB in oba poveljujoča v 1. SDPB, s čimer je zagotovljena sklepčnost.

Uvodoma se je v imenu predsednika Zveze in v svojem imenu zahvalil za dosedanje častno, dostojno in uspešno predstavljanje lika partizana in vrednot partizanskega boja. S prostovoljno dejavnostjo na povabilo organizatorjev uspešno dopolnjujejo prireditve in proslave. Predlagal je, da se bi razprava odvijala v treh sklopih:

1. Nastopanje spominskih partizanskih enot,
2. Medsebojno usklajevanje in komunikacije ter
3. Odzivanje na vabila organizatorjev posameznih prireditev in proslav.

V razpravi so sodelovali vsi prisotni.

Po razpravi so bili soglasno sprejete naslednji dogovori:

1. Milan Baša, poveljnik 1. SDPB, je oseba, ki bo koordinirala povabila organizatorjev proslav in prireditev in usklajevala prisotnost spominskih partizanskih enot. V primeru, da posamezne spominske partizanske čete dobijo neposredno povabilo organizatorjev proslav in prireditev, o tem obvestijo Milana Bašo. Če se posamezne spominske partizanske čete odzovejo na vabilo organizatorjev, se te lahko popolnjujejo s posamezniki drugih enot, a brez svojih praporov. Odgovor, oziroma potrditev prisotnosti mora biti organizatorju posredovan v najkrajšem možnem času.

Kontakti za Milana Bašo:

Mobitel: 031 619 211; e-pošta:

eko.prevozi@gmail.com

Sklep: Ime osebe, ki bo usklajevala prisotnost

spominskih partizanskih enot z vsemi kontakti, se posreduje Združenjem borcev za vrednote NOB; za posredovanje se zaprosi Zvezo.

2. Prisotnost 1. SDPB se zagotovi na proslavah in prireditvah, ki so zajete v Napovedniku pomembnejših proslav in prireditev Pokrajinskega sveta združenj borcev za vrednote NOB Dolenjske in Bele krajine.

Sklep: Napovednik pomembnejših proslav in prireditev Pokrajinskega sveta združenj borcev za vrednote NOB Dolenjske in Bele krajine se takoj po sprejetju posreduje Milanu Baši.

3. Priporoča se, da se glede na proslave ali prireditve, kjer je bila prisotnost spominskih partizanskih enot dobro sprejeta, na začetku leta organizatorje obvesti, da se pričakuje njihovo vabilo na proslavo ali prireditev, ki jo v tekočem letu organizirajo.

Sklep: Obvestilo posreduje Milan Baša.

4. Kaže se potreba po izdelavi Poslovnika delovanja 1. SPDB.

Sklep: Osnutek Poslovnika pripravi Borut Likar.

5. Zaradi vse večjih stroškov, povezanih z udeležbo spominskih partizanskih enot na prireditvah in proslavah (predvsem prevozni stroški), se pričakuje finančno pomoč Zveze, za kar se jo zaprosi. Finančna pomoč se bi nakazala Združenju borcev za vrednote NOB Novo mesto, ki bi za ta namen odprl podkonto. S možnostjo soglašajo prisotni predsednik združenja. Pregled nad porabo bi imela poveljnik in namestnik poveljnika 1. SPDB.

Sklep: Opobudi se seznaniti Zvezo.

Predsedujoči z omenjenimi dogovori in sprejetimi sklepi zaključi posvet. Priporoča se, da bi se podobni posveti nadaljevali. Predsedujoči prisotne seznanil, da bo z zapisom tega posveta seznanil člane PSDBK.

Posvet je bil končan ob 12. uri.

*Zapisal:
Borut Likar*

Volitve 2023 v organe upravljanja in delovna telesa ZZB za vrednote NOB

Letošnje leto je bilo za Zvezo združenj borcev za vrednote NOB Slovenije volilno leto za mandatno obdobje 2023–2027: 26. septembra so bili izvoljeni člani v organe upravljanja ter imenovani člani delovnih in posvetovalnih teles.

Priprave na volitve so se začele marca, ko je bila imenovana Kadrovsko-kandidacijska komisija Zveze (komisija), zadolžena za pripravo kandidatur in izvedbo volitev v organe Zveze. Na osnovi Statuta Zveze, Pravilnika o volitvah in imenovanjih ter Volilnih pravil je komisija pozvala vsa Združenja borcev za vrednote NOB, da do konca maja evidentirajo oziroma predlagajo svoje kandidate(ke) za organe upravljanja in delovna telesa Zveze za novo mandatno obdobje.

Volitve so bile tudi tema 8. seje Pokrajinskega sveta Združenj borcev za vrednote NOB za Dolenjsko in Belo krajino, ki je bila dne 15. 3. 2023,

kjer smo soglašali, da naj bo vseh sedem dolenjskih in belokranjskih združenj enakomerno zastopanih s svojimi kandidati(kami) za organe upravljanja ter posvetovalnih in delovnih telesih Zveze. Združenja so dogovor upoštevala in komisiji predlagala usklajene predloge za posamezne kandidate. Kandidata za predsednika in podpredsednike nismo imeli. Tudi želje ni bilo. Smo pa želeli, da bi imela Dolenjska in Bela krajina svojega člana v predsedstvu Zveze, ki je najpomembnejši izvršni organ odločanja, predlagali pa smo tudi kandidata za člana nadzornega odbora, kandidate za Svet

predsedstva in za kandidate(ke) za člane vseh delovni teles, ki jih na predlog komisije imenuje predsedstvo.

Komisija je ugotovila, da so bile podane pravočasne in popolne vloge kandidat in kandidatov za naslednje funkcije: predsednik Zveze: 1 kandidat; podpredsedniki(ce) Zveze: 2 kandidatki in 5 kandidatov; predsedstvo Zveze: 20 kandidat in kandidatov; predsednik(ca) Nadzornega odbora Zveze: 1 kandidatka in 2 kandidata; podpredsednik(ca) Nadzornega odbora Zveze: 1 kandidat in člani Nazornega odbora Zveze: 3 kandidatke in 5 kandidatov. Komisija je izvedla žreb vrstnega reda kandidat in kandidatov na glasovnicah. Predlog liste kandidat in kandidatov je bil posredovan članom Glavnega odbora.

Glede na našo pripravljenost, da smo uskladili predloge naših kandidatov, smo se dopisno opredelili tudi do izhodišč, ki bi nas vodila pri dajanju glasu posameznim kandidatom (tk). Pri tem pa nismo posegali v pravico volivca, da voli po lastni vesti. Poleg dejstva, da volimo svoje kandidate(tke), smo se strinjali, da sledimo enakomerni (regijski) zastopanosti kandidatov (predvsem pri sestavi predsedstva) in referenci (izobrazba, izkušnje, funkcije v borčevskih organizacijah in organih Zveze).

Glavni odbor se je sestel 26. septembra in na tajnih volitvah so bili v organe upravljanja izvoljeni:

- za predsednika Zveze dosedanji predsednik Marijan Križman (Koper),
- za podpredsednike dr. Rado Bohinc (Ljubljana), dr. Ljubica Jelušič (Sežana), Andreja Katič (Velenje) in dr. Svetlik Ivan (Ljubljana),
- za člane predsedstva: Janez Alič (Ljubljana), Branka Bezeljak (Ptuj), Ingrid Kašca Bucik (Volčja Draga), Matjaž Ocepek (Borovnica), dr. Martin Premk (Ljubljana), Marjan Šiftar (Ljubljana), dr. Igor Šoltes (Ljubljana), Janko Veber (Kočevje), Katja Vuga (Postojna) in Julijana Žibert (Ljubljana).

Naša kandidata za člana v predsedstva Zveze in člana v Nadzorni odbor nista bila izvoljena.

Novo izvoljeno predsedstvo je na predlog komisije imenovalo nove predsednike in člane delovnih teles. Naši kandidati so zastopani, in sicer:

- Svet predsedstva Zveze: Uroš Dular iz Novega mesta in Martin Skube iz Črnomlja;

- Odbor za priznanja: Milan Travnikar, Metlika, predsednik odbora;
- Komisija za mednarodne odnose: Branko Đukić, Straža, član;
- Komisija za izobraževanje: dr. Jožica Jožef Beg, Novo mesto, članica;
- Komisija za organizacijska in kadrovska vprašanja: Dušan Černe, Novo mesto, podpredsednik;
- Komisija za zgodovino NOB Slovenije: Ljudmila Kocjan, Črnomelj, članica.

V posvetovalnem in v delovnih telesih Zveze smo zadovoljivo zastopani. Še toliko bolj, saj imamo v delovnem telesu enega predsednika in enega podpredsednika. Vsem imenovanim čestitamo in zaželimo tvorno delo v želji, da bi nas častno zastopali in sproti obveščali o pomembnejših odločitvah, ki so jih v delovnem telesu sprejeli.

Predsednik Zveze je v svoj kolegij (njegov posvetovalni organ) povabil Boruta Likarja, predsednika Pokrajinskega sveta združenj borcev za vrednote NOB Dolenjske in Bele krajine.

Predsedstvo je na svoji prvi seji sprejelo Dogovor o programskem delovanju ter sodelovanju članov(ic) predsedstva s pokrajinskimi sveti in združenji z namenom:

- aktivnega delovanja na področju programskih nalog, s ciljem uresničevati program dela Zveze;
- tesnejše povezanosti Zveze s pokrajinskimi sveti in združenji, boljše medsebojne informiranosti in pomoči pri napredku organiziranosti ter delovanja;
- sodelovanja na sejah pokrajinskih svetov, po možnosti pa tudi na pomembnejših prireditvah v združenjih.

Dr. Igor Šoltes, član predsedstva je po tem dogovoru zadolžen za naš pokrajinski svet oziroma za naša Združenja. Andrejo Katič, podpredsednico Zveze, je predsedstvo zadolžilo za koordiniranje sodelovanja, za medsebojno komunikacijo ter reševanje problematike s pokrajinskimi sveti in združenji. Predsedstvo v Dogovoru predlaga, da pokrajinski sveti obveščajo člane(ice) predsedstva o sejah, drugih pomembnejših prireditvah in o svojih pobudah za sodelovanje z njimi.

Analiza volitev 2023–2027 pokaže, kakšna je zastopanost v organih upravljanja. V oči zbode regijska zastopanost. Predvsem regijska zastopanost članov v predsedstvu, najvišjemu izvršnemu organu odločanja. Od desetih članov je šest vezanih na Ljubljano z okolico, dva na Severno Primorsko in po en član na Notranjsko in Spodnje Podravje. Ali povedano drugače: v predsedstvu ni nikogar iz Gorenjske, Zasavja, Posavja, Celjske

regije, Koroške, Mariborske regije, Pomurja in Dolenjske in Bele krajine.

Navedeno dejstvo kliče po resnem razmisleku o bodoči organiziranosti Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije.

*Borut Likar,
predsednik Pokrajinskega sveta
Dolenjske in Bele krajine*

Napovednik pomembnejših prireditev in proslav v letu 2024 na Dolenjskem in v Beli krajini

AKTIVNOST	ZDRUŽENJE ORGANIZATOR	DATUM, URA IZVEDBE*	KRAJ IZVEDBE*
Slovesnost ob 80. obletnici odhoda XIV. divizije na Štajersko	Metlika	6. januar, ob 14. uri	Dolnji Suhor pri Metliki
Spominska slovesnost in komemoracija ob poboju Cankarjevega bataljona na Javorovici	Šentjernej	16. marec, ob 11. uri	Spominski park Javorovica
80. obletnica Spominskega dne Jožice Venturini	Straža	27. marec, ob 18. uri	OŠ Vavta vas
80. obletnica ustanovitve in delovanja partizanskega pevskega zbora in proslava ob Dnevu upora proti okupatorju	Semič	26. april, ob 18. uri	KC Semič
80. obletnica osvoboditve Trebnjega	Trebnje	9. maj, ob 11. uri*	Trebnje
Pohod ob spomenikih NOB v Občini Straža	Straža	25. junij, ob 7.30	Občina Straža
Vloga Kočevskega roga med NOB - zgodovinska ura in partizanski miting	Novo mesto (v koordinaciji s PS DBK)	13. julij, ob 11. uri	Kočevski rog, Baza 20
Slovesnost v počastitev smrti treh poveljnikov 15. divizije (Šaranović, Jevtić, Kavčič)	Trebnje (v koord. z NM)	20. julij, ob 11. uri	Podšumberk
Počastitev ustanovitve Gubčeve brigade	Trebnje	7. september, ob 11. uri	Trebelno

Napovednik pomembnejših prireditev in proslav v letu 2024 na Dolenjskem in v Beli krajini

AKTIVNOST	ZDRUŽENJE ORGANIZATOR	DATUM IZVEDBE*	KRAJ IZVEDBE*
Mednarodna spominska pot „Vranov let v svobodo“	Metlika	28. september, ob 11. uri	Otok – pri letalu DC-3, Dakota
Spominska slovesnost pri spomeniku in grobnici NOB na Cvibljju	Novo mesto	19. oktober, ob 11. uri	Žužemberk
Spominski pohod ob obletnici ustanovitve 1. Novomeške čete	Novo mesto	29. oktober, ob 15.30	Frata
Komemoracija pri spomeniku in kostnici 1250 belokranjskim žrtvam na Gričku.	Črnomelj	31. oktober, ob 11. uri	Črnomelj
Spominska slovesnost na tragedijo prve Belokranjske čete na Lazah	Semič	31. oktober, ob 13. uri	Gornje Laze
Spominski pohod ob 1. partizanskem napadu na okupatorsko postojanko na Bučki.	Novo mesto	02. november, ob 8.00 uri	Bučka
Spominska slovesnost ob 80. obletnici tragične nesreče Franca Rozmana Staneta.	Črnomelj	07. november, ob 11. uri	Lokve
Spominska slovesnost v spomin na 80. obletnico ustanovitve italijanske partizanske brigade Fontanot*	Metlika*	14. ali 21. december *	
Sodelovanje na mednarodnih srečanjih s sorodnimi organizacijami	PS DBK	Skozi vso leto	

*Pokrajinski svet združenj borcev za vrednote NOB
Dolenjske in Bele krajine
Borut Likar*

Ure začetka ali kraji prireditev so okvirni in se še lahko spremenijo.

Heda Kastelic

Vstaja zarja svobode

*Sneži, sneži ...
Neprestano sneži.
Vsa v krču in boli,
moj brat,
je tvoja dežela.
Razrušene hiše
brez oken in streh.
Podrta drevesa,
sled bojev na tleh,
med njimi
raztresena trupla.
Med okni razbitimi
veter leden
se preganja ...
V daljavi grmijo
bombe, topovi,
v bližini rafali pušk ...
V dušah čuječnost,
napetost in strah.
V prikritem kotičku
porušene hiše,
kot tiho upanje,
ogelj gori
Tresoča se roka
nanj zadnje poleno
naklada ...
Lačna so usta,
premrle roke,
obrazi postarani, blede ...
Le v srcih je moč,
je luč in pogum,
je vera in upanje
v skorajšnjo zmago.
Prihaja že zarja svobode,
moj brat,
ko v miru
spet boste odšli
svoja polja orat!*

LEKARNA NOVAK

NAŠ PRISPEVEK ZA **VAŠ DOSEŽEK.**

Verjamemo v znanje, delo in sodelovanje, zato spodbujamo razvoj mladih talentov in podpiramo delovanje številnih klubov, društev in ustanov.

www.krka.si

Živeti zdravo življenje.

Karel Destovnik - Kajuh

DROBEN LIST

Jaz sem
droben, droben list,
ki drevo
mu daje hrano.
To drevo
iz zemlje rase,
zemlja
pa je vir življenja,
in življenje
vir človeštva,
in človeštvo,
to je hrast,
ki človeku
daje rast.

